

ISYYS, UUSIUTUVA LUONNONVARA
Keski-ikäisten miesten kokemuksia isyydestä
Minna Ylinen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Chydenius-Instituutti
Jyväskylän yliopisto

Syksy 2002

TIIVISTELMÄ

Ylinen M. 2002. Isyys, uusiutuva luonnonvara. Keski-ikäisten miesten kokemuksia isyydestä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Syksy 2002. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. 69 sivua.

Tämä kasvatustieteen pro gradu -tutkielma käsittelee isyyttä ja nykypäivän keski-ikäisten miesten ajatuksia ja kokemuksia omasta isyydestään.

Tutkimusongelmat olivat: isyyden merkitykset isälle ja hänen miehisyydelleen, lapselle ja isyyden merkitys äidin näkökulmasta, isän rooli ja isyyden toteutuminen. Halu tutkia kyseistä aihetta heräsi, koska viime aikoina perhettä koskevissa keskusteluissa on alettu puhua isän roolista perheessä. Huomio kiinnittyi siihen, että keski-ikäiset miehet perustavat uusia perheitä, hankkivat lapsia ja alkavat elää isyyttään uudestaan, uudella tavalla.

Aineisto on kerätty teemahaastatteluna. Tutkielman suuntaa antavana menetelmänä toimii grounded theory -lähestymistapa. Grounded theory -lähestymistavalla tarkoitetaan aineistolähtöisesti suuntautunutta tutkimusta.

Tutkielma osoitti, että keski-ikäiselle miehelle isäksi tuleminen ja isänä oleminen on merkittävä tapahtuma miehen elämässä. Jokainen isä tiesi olevansa tärkeä lapsensa elämässä. Miehen isyyttä vahvisti se, että lapsi uskalsi osoittaa rakkauttaan, mutta myös kiukkuaan isää kohtaan. Äidin antaman palautteen avulla isä saattoi muuttaa toimintaansa lasten ja perheen tarpeita vastaavaksi. Monet isät näkivät roolinsa edelleen perheen päänä ja rajojen asettajana. Puheissaan he painottivat tasa-arvoa perhe-elämässä ja lasten kasvatuksessa. Isyys toteutui selkeästi biologisena, juridisena, sosiaalisena ja psykologisena isyytenä. Keskeiseksi nousi psykologinen isyys, eli kenet lapsi itse kokee isäksi. Isyys toteutuu arkielämän keskellä yhdessä olemisena, ohjauksena ja yhdessä tekemisellä.

Suomalaisen keski-ikäisen miehen pyrkimyksenä on olla hyvä isä. Voidakseen toteuttaa tasapainoisesti ja täysimääräisesti isyyttään yhteiskunnan muutospaineiden keskellä, tarvitsee isä koko perheen tuen isyytensä toteuttamiseen.

Avainsanat: Keski-ikäinen mies, vanhemmuus, isyys, grounded theory.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	2
1.1 Tutkielman taustaa ja tutkimustehtävät.....	2
1.2 Keskeiset käsitteet	4
1.2.1 Vanhemmuus.....	4
1.2.2 Isyys.....	6
1.2.3 Uusi isyys	7
2 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET RATKAISUT.....	9
2.1 Holistinen ihmiskäsitys	9
2.2 Grounded theory, teorian aineistolähtöinen rakentaminen.....	10
2.3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	14
2.4 Tiedonhankinta.....	16
2.5 Aineiston käsittely ja analyysi.....	17
2.6 Luotettavuuden arviointi	19
3 ISYYDEN MAAILMA EILEN JA TÄNÄÄN	23
3.1 Isyys syvyyspsykoanalyttisesta näkökulmasta.....	27
3.2 Isyyden merkitykset	30
3.2.1 Isyys ja miehisuus	31
3.2.2 Mitä isyys on lapselle.....	33
3.2.3 Äidin näkökulma	36
3.3 Isän rooli.....	38
3.4 Isyyden toteutuminen	39
3.5 Isyys on lahja.....	41
3.6 Avioliitto on tasavalta, mies presidentti.....	46
3.7 Lapset tekevät isän	48
3.8 Isä arjen pyörteissä	51
3.9 Koti-isät ovat harvinaisia.....	53
4 ISÄT ARVIOIJINA	56
4.1 Isä on perinteinen	57
4.2 Katse tulevaan	62
LÄHTEET.....	64
LIITTEET.....	69

1 JOHDANTO

*Isäksi tuleminen ja isänä oleminen ovat kuin polkupyörällä ajo – perusasiat palautuvat ja pysyvät hyvin mielessä. Isän rakkaus on myös uusiutuva luonnonvara, joka ei vähene eikä jakaudu pienempiin osiin.
(Timo T. A. Mikkonen)*

1.1 Tutkielman taustaa ja tutkimustehtävät

Tämä tutkielma käsittelee isyyttä ja erityisesti tämän hetken tavallisten keski-ikäisten isien ajatuksia ja kokemuksia heidän omasta isyydestään. Tutkielma on rajattu koskemaan erityisesti keski-ikäisiä isiä. Tällä tarkoitetaan miehiä, jotka olivat haastattelujen tekohetkellä iältään vähintään 45-vuotiaita ja joilla on kouluikäisiä tai sitä nuorempia lapsia. Keski-ikäisen miehen isyyttä tarkastellaan isien omien ajatusten pohjalta eli haastatteluista kerätyn aineiston pohjalta. Erityisesti keskitytään pohtimaan isyyden merkitystä niin isälle itselleen, lapselle, äidin näkökulmaakaan unohtamatta. Lisäksi tarkastellaan isän roolia perheessä ja isyyden toteutumista tavallisessa arkielämässä.

Tutkielman suuntaa antavana menetelmällisenä perustana toimii grounded theory -lähestymistapa. Grounded theory -lähestymistavalla tarkoitetaan aineistolähtöisesti suuntautunutta tutkimusta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusote on sellainen, jossa päämääränä on rakentaa tutkittavaan ilmiökenttään luontevasti sopivaa teoriaa (Karila 1999, 120).

Viime aikoina on ollut mielenkiintoista huomata, miten erilaisissa perhettä koskevissa keskusteluissa on alettu entistä enemmän puhua isän roolista perheessä. Minulle on syntynyt tällainen mielikuva kuunneltuani kahvipöytäkeskusteluja, katseltuani televisiota ja luettuani lehtiä sekä kirjallisuutta. Voisi sanoa, että vallalla on isän roolin uusi tuleminen. Muutos on ollut huomattava, sillä ennen 1990-lukua isyyttä oli tutkittu melko vähän. Tuolloin isä oli nähty tärkeäksi osaksi perhettä, mutta suhteessa lapseen äidin rooli oli täysin kiistaton ja isän rooli hankkia toimeentulo perheelleen ja olla äidille tu-

kena tärkeässä kasvatustehtävässä. Tuolloin keskustelussa oli lisäksi olemassa vaara, että asiaa käsiteltiin vain ennakkokäsitysten ja stereotyyppien kautta. Useimmiten isyyttä oli tutkittu silloin, kun perheessä oli ollut lapsella jokin ongelma. 1990-luvun loppupuolella tehtiin useita tutkimuksia, joissa huomioitiin entistä enemmän mies nimenomaan isänä ja tärkeänä kasvattajana perheessä. Lisäksi kun vielä vuosikymmen sitten isyys tuli esille lähinnä juhlapuheissa ja psykoanalyttisissä kirjoituksissa, nyt isyyspuheisiin on tullut hyvin arkisia, särmikkäitä ja yllättäviäkin vivahteita. (Huttunen 2001, 6.) Tämä on ollut positiivista ja samalla se on tuonut uusia ulottuvuuksia perhepoliittisiin keskusteluihin.

Aika on muuttunut niin, että niin halutessaan isät voivat toimia lastensa ja perheensä kanssa kotona samanlaisissa tehtävissä kuin äidit. Enää ei koti-isänä toimiminen aiheuta ihmettelyä yhtä paljon kuin aikaisemmin. Nykyisin näyttää siltä, että monet isät ovat aidosti kiinnostuneita perheestään, lapsistaan ja roolistaan todellisena isänä isolla I:llä. Isän ei enää tarvitse olla toissijainen vanhempi tai äidin jatke, vaan keskeistä ja tärkeää on, että hän löytää paikkansa perheessä tosi-isänä ja miehenä, joka haluaa antaa lapsilleen todella muutakin kuin taloudellisen hyvinvoinnin ja toimeentulon.

Uudet sukupolvet tuovat mukanaan uudet tuulet ja uudet mallit toimia ja tehdä asioita ja tämä näkyy myös muutoksena isyydessä. Nykyään nuoret isät tarttuvat omia isiään helpommin kotitöihin ja ottavat mielellään osaa monenlaisiin lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyviin asioihin. Tämä on monille nuorille miehille jo lähes itsestään selvääkin. Samaan aikaan on huomattavissa muutos, jossa enenevässä määrin keski-ikäiset miehet haluavat perheeseensä vielä pieniä lapsia. Julkisissa keskusteluissa on tullut usein esiin se, miten keski-ikäiset miehet perustavat uusia perheitä, hankkivat lapsia ja alkavat elää isyyttään ikään kuin uudestaan, uudella tavalla. Pääministeri Paavo Lipponen, Englannin pääministeri Tony Blair, uutistoimittaja Rauli Virtanen ja Timo T.A. Mikkonen ovat ehkä kuuluisimpia viimeaikoina käydyissä julkisissa keskusteluissa mainittuja keski-ikäisiä isiä.

Mielenkiintoista on huomata, että viime vuosina on entistä enemmän alkanut nousta vallalle uusi trendi, muoti-ilmio. Siinä keski-ikäiset miehet perustavat uusia perheitä ja hankkivat lapsia. Tuolloin puoliset päättävät parisuhteessaan etteivät hankkaan taloa Provencesta, vaan hankkivat perheeseen vielä lapsen, iltatähden. Mielenkiintoinen ha-

vainto on, että yleinen mielipide mediassa ei pidä tätä suuntausta lainkaan huonona, vaan pelkästään hyvänä asiana. Tämän kaltaisten ajatusten pohjalta nousee tutkielmani tutkimustehtäväksi keskeisesti seuraavat asiat:

1. Isyyden merkitys:

- Isälle ja hänen miehisyydelleen
- Lapselle
- Äidin näkökulmasta

2. Isän rooli

3. Isyyden toteutuminen

Tutkielmani tärkeänä tavoitteena on nostaa keski-ikäisten isien oma ääni kuuluviin eli annetaan ilmiön, keski-ikäisen miehen kokema isyys ja siitä nousevat kokemukset, puhua puolestaan.

1.2 Keskeiset käsitteet

Tutkiessani isyyttä, kohtasin kolme hyvin keskeistä käsitettä: vanhemmuus, isyys ja uusi isyys. Pystyäksemme mahdollisimman monipuolisesti ymmärtämään isyyden monia ulottuvuuksia ja välttämään isyyden olemuksen liiallista yleistämistä, on sitä tärkeää tarkastella eri näkökulmista. Käsitteet liittyvät kuitenkin hyvin läheisesti toisiinsa; vanhemmuutta ei ole ilman isyyttä, mutta pelkästään biologinen isyys on mahdollista ilman siihen liittyviä sosiaalisia velvoitteita ja vastuita.

1.2.1 Vanhemmuus

Vanhemmuuteen sosiaalistuminen tapahtuu aina oman yksilöllisen elämänhistorian kautta (Juntunen & Krats 1997, 17). Omaan lapsuuteen liittyvät muistot ja kokemukset ovat yleensä enemmän tai vähemmän mukana lasten kasvattamisessa. Vanhemmuuden

itsessään voidaan ajatella määräytyvän monista eri tekijöistä. Vanhemmuuden laatuun vaikuttavat suoraan vanhemman persoonallisuus, lapsen yksilölliset ominaisuudet sekä vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen liittyvä sosiaalinen konteksti, johon kuuluvat avioliitto, sosiaaliset verkostot ja vanhempien kokemukset työstään. Tämän lisäksi vanhempien kehitystaustat, aviosuhde, sosiaaliset verkostot ja työ vaikuttavat vanhempien persoonallisuuden ja yleisen psykologisen hyvinvoinnin kautta vanhempana toimimiseen ja sitä kautta myös lapsen kehitykseen. (Juntunen & Krats 1997, 15.)

Yhteiskuntatutkija Tommi Hoikkala (1993, 45-66) on tarkastellut vanhempien kasvatuspuheita ja hän on jaotellut vanhemmuutta seuraavalla tavalla:

1. Salliva, heikko vanhemmuus. Tähän liittyy ajatus itsekasvattautuvasta lapsesta ja nuoresta. Se tarkoittaa yksilöllisyyttä ja yksilön valintaa sekä oman itsen löytämisen korostamista. Tavoitteellisesta kasvattamisesta otetaan etäisyyttä. Lapset ja nuoret nähdään mieluiten kokemuksistaan itsekasvattautuvina, koska kokemukset ja vaikeudet kasvattavat.

2. Vastuullinen vanhemmuus. Tämä asettaa vanhemmuuden velvoittavaksi tehtäväksi hyvien edellytysten luomisen lasten kasvulle. Hyvät edellytykset koostuvat huolenpidosta, mahdollisimman hyviin harrastuksiin ohjaamisesta, koulutuksen turvaamisesta ja rajoittamisesta. Kaikkea tätä siivittää hyvä keskustelu. Vastuullisessa vanhemmuudessa panostetaan lapsiin ja perhe organisoituu lapsen ympärille.

3. Vahvassa vanhemmuudessa aikuinen näkee, että hänen kokemuspohjainen tietonsa ja viisautensa on siirrettävissä lapsiin tietoisien huolenpidon, jatkuvan, toistuvan ja jopa systemaattisen vuorovaikutuksen ja toiminnan kautta. Tavoitteena on kasvattaa terve aikuinen kansalainen.

Kaikki vanhemmat tasapainoilevat näiden mallien välillä. Vanhemmat yrittävät löytää sopivan pisteen liiallisen puuttumisen ja liiallisen vapauden eli sallivuuden väliltä. Hyvä vanhemmuus ei perustu ensisijaisesti joihinkin yksilöllisiin ominaisuuksiin, jotka saataisiin valmiina perintönä. Hyvä vanhemmuus on pitkän kehityksen tulos (Rönkä 1999, 2). Vanhempien terve itsetunto vanhempana määrää paljolti heidän onnistumisensa tehtä-

vässään. Vanhemman itsetunto vanhempana on sitä terveempi, mitä paremmat välit isällä ja äidillä on keskenään.

1.2.2 Isyys

Pohdittaessa isyyttä on huomattava, että nykyään se ei käsitteenä ole kovin yksiselitteinen. Yleisesti luokitellen voidaan sanoa, että isyyttä on neljää eri lajia: biologista, jurista, sosiaalista ja psykologista. Biologinen isyys on usein lyhyt, helppo ja tyydytystä tuova tapahtuma. Vanha ironinen viisaus sanoo asian näin: Minuutin mittainen ilo tuottaa elinikäisen riesan (Esko 1984,29). Biologisen isän merkitys on yksiselitteinen, koska mahdollisuus siihen, että samaa munasolua ovat hedelmöittämissä kahden eri miehen siittiöt, on käytännössä olematon ja tällöin luonnollisesti biologinen isyys henkilöityy siten vain yhteen mieheen, kun vain varmuudella tiedetään kuka hän on (Huttunen 2001, 58). Tarkennettuna voidaan sanoa, että biologisella isyydellä tarkoitetaan ennen muuta miehen ja lapsen välillä olevaa perinnöllistä suhdetta, jolloin lapsi on saanut alkunsa juuri tämän kyseisen miehen sukusoluista. Biologinen isä on mies, joka on siittänyt lapsen joko luonnonmenetelmällä tai keinohedelmöityksellä (Huttunen 2001, 59).

Juridisella isyydellä tarkoitetaan puolestaan isyyden yksityisoikeudellista puolta: kennellä on yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden lain edessä. Juridisesti isäksi voi tulla avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen sekä adoption nojalla. Avioliiton ja adoption mukanaan tuoma juridinen isyys on itsessään täysimääräistä. Isyyden tunnustamisen yhteydessä juridiseen isyyteen liitetään erikseen huoltajuus- ja elatusvelvollisuuskysymykset sekä tapaamisoikeus- ja asumiskysymykset. (Huttunen 2001, 60.)

Sosiaalinen isä on se, jonka ympäristö mieltää lapsen isäksi. Hän esiintyy sosiaalisissa ja virallisissa tilanteissa lapsen isänä, samalla kun hän useimmiten on myös juridisesti lapsen huoltaja. Tavallisesti sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista sekä vaihtelevassa määrin hoivan, huolenpidon ja ajan antamista lapselle (Huttunen 2001, 62). Sosiaalinen isä usein esiintyy julkisesti lapsen kanssa ja näin usein myös ulkopuoliset ihmiset tottuvat pitämään kyseistä miestä lapsen isänä.

Psykologisesta isästä puhuttaessa tarkoitetaan isää lapsen näkökulmasta: kehen lapsella on tunnepohjainen ja kokonaisvaltainen suhde ja kuka on lapsen käytettävissä jokapäiväisen elämän tilanteissa (Huttunen 1992, 25-26; Huttunen 2001, 64). On isiä, joilla on itse aikaansaatuja lapsia ja on isiä, joilla on muiden tekemiä lapsia. Isät asuvat tai ovat asuneet yhdessä näiden lasten kanssa. Tai sitten eivät. Laaja isyysmääritelmä ei sulje pois sitäkään mahdollisuutta, että on isiä, jotka eivät asu eivätkä ole asuneet itse hankkiemiensa tai muiden tekemien lasten kanssa. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi kummit, opettajat, ohjaajat, valmentajat ja muut isähahmot. (Hoikkala 1996, 266.)

1.2.3 Uusi isyys

Käsite uusi isä on ilmaantunut isyystutkimusta käsittelevässä kirjallisuudessa tarkoittamaan miestä, joka tietoisesti pyrkii täysimääräiseen isyyteen. Tämä merkitsee sitä, että perinteinen isyyskäsitteeseen asetetaan kyseenalaiseksi. Nyt uskalletaan selvästi ajatella sellaista mahdollisuutta, että isällä voisi olla äidin kanssa samankaltainen, jopa symbioottinen suhde lapseen jo tämän syntymästä lähtien. Tämä suhde on isän ja lapsen kahdenvälinen suhde, jossa välittäjänä ei tarvita äitiä. Huttunen (1994, 56-57; 2001, 171) mukaan lapsen varhaisten elinkuukausien aikana tehdyt tutkimukset isän ja lapsen välisestä suhteesta ovat osoittaneet isän aivan yhtä hyväksi ja melkein samanlaiseksi hoitajaksi kuin äidinkin. Jouko Huttunen (2001, 171) on käyttänyt käsitteestä uusi isä myös termiä hoitava tai hoivaava isä. Tämä tarkoittaa sitä, mies aloittaa isänä olemisen jo lapsen syntymästä siten, että lapsen varhaishoito kuin myöhemmänkin hoivan ja hellyyden antaminen kuuluvat isänä olemiseen siinä missä älyllisemmät tai fyysisemmätkin vuorovaikutusmuodot (Huttunen 2001, 171). Huomioitava tällöin onkin se, että käsite uusi isä tai hoitava isä murentaa vanhaan roolijakoon perustuvat isän ja äidin erot.

Uutta isyyttä ei ole vielä kovinkaan paljon tieteellisesti tutkittu, ja siksi voidaankin ajatella sitä enemmän modernina miesnäkökulmana kuin teoreettisesti todennettuna tosiasiana. Vaikka lisätutkimusta vielä tarvitaan, on niissä selvästi todettu, että lapsi tarvitsee jo syntymästä lähtien molempia vanhempiaan. Isä voi halutessaan luoda yhtä läheisen suhteen lapseensa kuin äiti ja isyyteen sitoutuminen on erittäin tärkeää, jopa välttämätöntä miehen aikuistumiselle ja myöhemmälle henkiselle hyvinvoinnille ja kasvulle. (Huttunen 1994, 57-58; Huttunen 2001, 186-187) Oikeastaan voidaan sanoa, että nyky-

ajassa miehellä on jo todella mahdollisuus, niin halutessaan, olla todella lapselleen isä isolla I:llä.

Käytännössä uuden isyyden vaikutukset ovat selvästi havaittavissa perhe-elämässä. Huttusen (1994, 58) mukaan tämä merkitsee sitä, että isä on sitoutunut yhtä paljon vanhemmuuteensa kuin äiti ja molemmilla on yhtäläinen vastuu sekä kotityöstä että kasvatuksesta. Molemmat vanhemmat ovat hankkineet tarvittavat tiedot ja taidot niin lastenkuin kodinhoitoon liittyvissä tehtävissä. Isälle on nykyään niin halutessaan ansiotyön vaihtoehtona myös koti-isyys ja hän on todella äidin tavoin aidosti kiinnostunut lastensa elämästä ja heidän hyvinvoinnistaan.

Useimmissa perheissä on kuitenkin vielä niin, että taloudelliset seikat vaikuttavat siihen kumpi vanhemmista jää kotiin pieniä lapsia hoitamaan. Tavallista on, että perheen isä suurempituloisena jatkaa työelämässä ja silloin luonnollisesti äiti jää kotiin. On onneksi kuitenkin jo niitäkin isiä, jotka ymmärtävät, että loppujen lopuksi taloudelliset asiat yleensä kyllä järjestyvät ja silloin he osaavat arvostaa nimenomaan sitä, mitä merkitsee se, että juuri isä voi hoitaa lasta kotona siinä missä äitikin. Onneksi myös monet äiditkin ovat ymmärtäneet isän tärkeän merkityksen lapsen elämässä ja he ovat kannustamassa isiä jäämään kotiin hoitamaan lapsia joksikin aikaa. Viime kädessä näyttääkin siltä, että asian ratkaisee paitsi perheen taloudelliset seikat myös se, miten tärkeänä ja merkittävänä lasten rooli perheessä nähdään. Ehkä juuri perheen arvot vaikuttavat lopulta siihen, kuinka lasten kasvatukseen ja hoitoon liittyvät asiat halutaan perheissä järjestää. Viime aikoina uudelleen ajankohtaisiksi nousseet arvokeskustelut vaikuttavat syvällisellä tasolla varmasti myös näihin asioihin.

2 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET RATKAISUT

2.1 Holistinen ihmiskäsitys

Ihmiskäsityksen esille tuominen ja sen pohtiminen on empiirisessä tutkimuksessa tärkeää, koska tutkijan ihmiskäsitys näkyy tutkimuksessa joka tapauksessa. Voidakseen toimia järjestelmällisesti tutkijan tulisi selvittää millaiseksi tutkimuskohde on tutkijan suunnittelemassa tutkimuksessa edellytetty (Rauhala 1983, 11). Koska tutkimuskohteeni on keski-ikäinen isä, haluan seuraavassa määrittää oman työni taustalla vaikuttavan ihmiskäsityksen.

Rauhalan (1983, 13) mukaan ihmiskäsitys koostuu niistä olettamuksista ja edellyttämisistä, joita tutkijalla on tutkimuskohteestaan jo ennen tutkimuksen aloittamista. Lauri Rauhalan holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen tulee todelliseksi kolmessa olemisen perusmuodossa, joita ovat situationaalisuus, kehollisuus ja tajunnallisuus. Ihmiskäsityksen holistisuus merkitsee sitä, että mikään kolmesta olemisen perusmuodosta ei voi olla olemassa yksinään ilman toista; ihminen on siis kokonaisuus ja siksi häntä tulee myös tutkia kokonaisvaltaisesti.

Ihmisen tajunnallisuus, kehollisuus ja elämäntilanne eli situaatio ovat koko ajan vuorovaikutuksessa keskenään. Orgaanisena tapahtumisena ihminen on olemassa kehollisuudessa, psyykkis-henkinen on olemassa ihmisen tajunnallisuudessa. Ihmiselle todellisuus ilmenee suhteina, situationaalisuutena, tilanteina. Näistä olemisen perusmuodoista muodostuu ihminen. Tajunnallisuus on olemassaolon kokemista laatuina ja asteina, eräänlainen psyykkinen ja henkinen toimintatapa. Kehollisuus on olemassaoloa tapahtumisena. Tiettyjen fysiologisten toimintojen esimerkiksi geenien, aivojen, verenkierron ja hermoston täytyy olla olemassa, jotta olentoa voitaisiin kutsua ihmiseksi. Situationaalisuudella viitataan kaikkeen siihen, mihin ihmisen kehollisuus ja tajunnallisuus on suhteessa. Situaatiot kuuluvat ihmiseen, ihminen on aivan kuin kietoutunut omaan elämäntilanteeseensa, kuten kulttuuriin, arvostuksiin, toisiin ihmisiin, maantieteellisiin oloihin ja taloudelliseen tilanteeseen. (Perttula 1995, 16-19; Rauhala 1983, 26-33.)

Mielestäni juuri tutkiessani isyyttä, on Rauhalan esittämästä ihmiskäsityksestä suuri apu. Keski-ikäisen isän ajatukset omasta isyydestään jäisivät hyvin pinnallisiksi, jos yksilön kokemusmaailma kaikkine vivahteineen ei olisi mukana itsenäisenä tasona.

2.2 Grounded theory, teorian aineistolähtöinen rakentaminen

Tutkielman suuntaa antavana menetelmällisenä perustana toimii grounded theory-lähestymistapa. Aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla. Grounded theory-lähestymistapa merkitsee aineistolähtöistä tutkimusotetta, jonka päämääränä on antaa tutkittavan ilmiön puhua puolestaan. Keskeinen pyrkimys on se, että tutkimusaineiston pohjalta rakennetaan systemaattisin menetelmin tutkittavaan ilmiökenttään luontevasti sopivaa teoriaa. (Glaser & Strauss, 1974, 2-3; Karila 1999, 120.)

Grounded theory -lähestymistapa on luonteeltaan varsin salliva (Nieminen 1995, 164). Se antaa tutkijalle mahdollisuuden kerätä tutkittavasta kohteesta tietoa ilman tarkkoja etukäteissitoumuksia. Keskeistä on teoreettinen herkkyys (Strauss & Corbin 1990, 41). Tätä menetelmää käyttäessään tutkijan on pidettävä yllä teoreettista herkkyyttä tutkia aineistoa ja löytää sieltä asioita. Samalla hänen pitää säilyttää kykynsä nähdä noiden asioiden yli niiden teoreettisiin ulottuvuuksiin (Nieminen 1995, 164). Oleellista teoreettisessa herkkyydessä on se, että tutkijalla on kyky tunnistaa merkityksiä ja ymmärtää tutkimansa ihmiset ja näiden toiminta merkityksellisenä. Parhaimmillaan grounded theory -tyyppinen tutkimus on elävää liikettä teorian ja empirian välillä, innovatiivista ja luovaa uusien ajatusten, käsitteiden ja teorioiden luomista (Nieminen 1995, 165).

Karilan (1997, 21) mukaan grounded theory -lähestymistavan keskeinen tavoite on kaksitasoisuus. Tässä teorian rakentamisessa tehdään erottelu substantiaalisesta ja formaalin teorian välillä. Glaser & Strauss (1974, 32) määrittelevät substantiaalisesta teorian sellaiseksi, joka on rakennettu ja koskettaa jotain tiettyä substanssialuetta. Formaaliin teoriaan taas päästään tutkimalla ilmiötä useammalla substanssialueella tai ulottamalla analyysit syvemmälle käsitteelliselle tasolle (Glaser & Strauss, 1974, 33-34). Aineistolähtöisen teorian rakentaminen on vaativa tehtävä, johon tuskin päästään yhden yksittäisen

tutkielman avulla. Teorian muodostamiseen tarvitaan pitkäkestoinen projekti ja monta erillistä yksittäistutkimusta.

Grounded theory- lähestymistapaa kuvaa sen prosessimaisuus. Tutkimuksen alkuvaiheessa ei laadita tarkkaa tutkimussuunnitelmaa, vaan tutkijalle riittää tieto siitä, mistä ilmiökentästä hän on kiinnostunut. Tutkimuksen alussa aineisto hankitaan ns. avoimen otannan periaatteella ja sen tavoitteena on löytää mahdollisimman kattavasti relevanttia aineistoa. Kun hankittua aineistoa on analysoitu ja tutkija alkaa havaita aineistostaan keskeisiä ilmiöitä, hän siirtyy ns. teoreettiseen otantaan. Sen tehtävänä on aineiston pohjalta rakennettujen käsitteiden tai ajatustapojen ja niiden ominaisuuksien kehittäminen. Aineiston hankintaa jatketaan, kunnes uusi aineisto ei enää tuo uutta tietoa tutkittavaan ilmiöön. Tällaista vaihetta kutsutaan teoreettiseksi saturaatiopisteeksi. Prosessimaisuuden ansiosta aineiston hankinta ja aineiston analyysi ovat vuorovaikutuksellisessa suhteessa toisiinsa. Tällöin kerätyn aineiston antamat vihjeet suuntaavat aineiston myöhempää hankintaa, samoin tutkija voi tarpeen vaatiessa palata uuden aineiston vihjeiden perusteella aiemmin hankkimansa aineiston pariin. (Glaser & Strauss 1967, 45-77; Strauss & Corbin 1990, 176; Nieminen 1995; 135-139; Karila 1999, 121-124.)

Opiskelujeni ohessa vuonna 1999, kiinnostuin kovasti yhteiskunnassamme käytävistä perhekeskusteluista ja erityisesti minua jo tuolloin kiinnosti isän rooli perheessä. Samoihin aikoihin aviomieheni oli ollut jonkun aikaa työttömänä ja kuin luonnostaan, hän hoiti kotona perheemme lapsia. Yllättävää oli huomata jo tuolloin, että aviomieheni ratkaisu ei ollut ongelma meidän perheellemme, mutta sitä se vaikutti olevan monelle ulkopuoliselle tuttavallemme. Mielenkiintoista oli huomata, miten monet ulkopuoliset ihmettelivät aviomieheni uuden isän roolia ja usein hän saikin kuulla kysymyksiä siitä, että ”mitä sinä teet ihan oikeasti työkseesi?” ja ”miten pian aiot palata takaisin oikeaan työhön?” ja ”eikös tuo nyt ole akkojen hommia” jne. Erityisesti tällaisia kommentteja sai kuulla keski-ikäisiltä ja vähän sitä jo iäkkäämmiltä miehiltä.

Perheeni elämäntilanne innosti minua tutkimaan tarkemmin isän roolia perheessä ja pyrinkin seuraamaan tilannetta hankkimalla asiaan liittyvää kirjallisuutta, lukemalla monia artikkeleita, ilmestyneitä aihepiiriin kuuluvia tutkimuksia yms. Tein myös kandidaattityöni asiaan liittyen ja haastattelin jo silloin kymmenen isää, selvittäen heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan isyydestä. Haastatteluista nousi monia ajatuksia ja teemo-

ja, jotka ovat vuoropuhelussa nykyisenkin aineiston kanssa. Huomasin hyvin pian, että uudet nuoret isät ovat useimmiten innostuneita omasta isän roolistaan. Heidän on helppompaa ottaa oma paikkansa isänä kuin heidän omilla isillään on ollut aikoinaan ehkä tapana. Ja ennen kaikkea he ovat hyvin avoimesti ja aidosti halunneet päästä läheiseen suhteeseen lapsensa kanssa jo ihan odotusajasta alkaen. Tämän tiedon pohjalta päätin syventää ja laajentaa tutkimustani vanhempien isien ajatusmaailmaan, jolloin saatoinkin täydentää ja lisätä jo aikaisemmin hankkimaani tietoa.

Tähän tutkielmaan olen siis haastatellut kymmentä eri puolilla Suomea asuvaa keski-ikäistä isää, joilla on tällä hetkellä mahdollisten vanhempienkin lasten lisäksi kouluikäisiä tai sitä nuorempia lapsia. Tutkielman kysymyksenasettelut ovat sekä laajentuneet että tarkentuneet tutkielman edetessä. Aluksi olin kiinnostunut enemmän isien ajatuksista yleensä, mutta pohdinnan ja tutkielmani edetessä syvemmin tutkielmani kohteeksi alkoivat muotoutua juuri keski-ikäisten miesten, isien, ajatukset ja kokemukset. Juuri tässä asiassa tutkielmani grounded theory –lähestymistavan prosessimaisuus tuli parhaiten esille.

Silloin kun aineistolähtöisessä tutkielmassa on mukana jokin tutkielmaa ohjaava peruskäsite on ehkä tarkoituksen mukaista puhua abduktiivisesta tutkimusotteesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että abduktiolla voidaan ymmärtää sellaista tutkimuslogiikkaa, jossa tutkijan aiempi kokemus ja muut aiemmat tutkimukset ovat mukana tutkimuksessa. Aiemmat tutkimukset ja aiemmin rakentuneet teoriat eivät tällöin määrää tutkimuksen aineiston hankintaa eivätkä analyysia. Pikemmin voitaisiin sanoa, että ne muodostavat tutkimusaineistoa rikastuttavan ja syventävän näkökulman tutkittavaan ilmiöön. (Karila 1999, 123.)

Tärkeää on huomata, että grounded theory –lähestymistavassa ei tutkijan oleteta toimivan tabula rasana, aikaisempaa tietoa hallitsemattomana tyhjänä tauluna, vaan monet tutkijaan liittyvät seikat, kuten alustavina tutkimusongelmina ilmenevä tutkijan mielenkiinnon suuntautuminen ja tutkijan kokemus tutkittavalta alueelta, ohjaavat väistämättä häntä havaitsemaan kerättävästä aineistosta tutkimuksen lähtökohdan kannalta merkityksellisiä asioita. Näin voidaan ymmärtää se, että empiirisen aineiston kerääminen ei voi koskaan tapahtua ilman etukäteistietoa ja havaintoja jäsentäviä käsitteitä tai ajatus tapoja. On muistettava, että tähän menetelmään jo itsessään sisältyy oletuksia, jotka

koskettavat ihmisen toimintaa ja tapahtumien vuorovaikutuksellista luonnetta. (Glaser & Strauss 1967, 3; Nieminen 1995, 138-139.)

Prosessimaisuuden ohella grounded theory-lähestymistapaa kuvaava ominaisuus on systemaattisuus, mikä ilmenee aineiston analyysissa. Tällöin keskeinen menetelmä on niin kutsuttu vakiovertailun menetelmä eli constant comparative method. Vertaileva analyysi on metodi samaan tapaan kuin kokeellinen tai tilastollinen metodi. Sitä voidaan käyttää eri kokoisten sosiaalisten yksikköjen tutkimiseen, esimerkiksi yksittäisistä ihmisistä ja heidän rooleistaan valtioihin ja maanosiin (Glaser & Strauss 1967, 21-22).

Tämä menetelmä voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: avoimeen koodaukseen, akselikoodaukseen ja selektiiviseen koodaukseen (Strauss & Corbin 1990, 96-97):

1. Alustavien tutkimusideoiden perusteella hankittua aineistoa tarkastellaan luokittelemalla jokainen tapahtuma niin moneen luokkaan, kategoriaan, kuin aineisto antaa mahdollisuuden. Strauss ja Corbin (1990) kutsuvat tätä vaihetta avoimeksi koodaukseksi. Muodostuneita kategorioita vertaillaan aineiston sisällä muihin samaan kategoriaan koodattuihin tapahtumaryhmiin (Nieminen 1995, 137). Yksi omassa aineistossani tässä vaiheessa esiin noussut asia oli esimerkiksi isien erilaiset kokemukset. Avoimen koodauksen vaiheessa oman tutkielmani aineistossa esiintyneet maininnat kokemuksista, nostin esiin alleviivaamalla ne tietyllä värillä. Tällöin saatoin tarkastella niitä kokonaisuutena ja pääsin analyysin seuraavaan vaiheeseen.
2. Analyysin seuraavasta vaiheesta Strauss ja Corbin (1990, 96-97) käyttävät nimitystä akselikoodaus, axial coding. Avoimen koodauksen vaiheessa aloitetun vertailun tuloksena kunkin kategorian teoreettiset ominaisuudet alkavat hahmottua. Tällöin tutkija alkaa jäsentää ilmiötä kiinnittämällä huomiota kategorian eri ominaisuuksiin, ulottuvuuksiin, olosuhteisiin, seurauksiin ja suhteisiin muihin kategorioihin. Omassa tutkielmassani esimerkiksi isien kokemuksia (kategorioita) toisiinsa vertaamalla niiden ominaisuudet alkoivat hahmottua selkeämmin ja ne jakaantuivat merkityksellisiin kokemuksiin niin kotona kuin työssäkin kuin myös merkityksellisiin muihin elämäkokemuksiin. Akselikoodauksen vaiheessa analysoin aineistoa muun muassa siitä näkökulmasta, millaisia seuraamuksia tietynlaisilla kokemuksilla, esimerkiksi omilla lapsuuden kokemuksilla, oli vaikkapa henkilön käsitteisiin nykyisessä elämässä perheen isänä.

3. Keskeisen aineiston keräämisen ja analysoimisen jälkeen kategoriat integroidaan muodostamaan aineistolähtöinen teoria, grounded theory. Integraatio muistuttaa akselikoodausta, mutta se tehdään korkeammalla abstraktiotasolla. Tästä analyysivaiheesta Strauss ja Corbin (1990, 116-117) käyttävät nimeä selektiivinen koodaus. Tällöin tutkija valitsee aineistosta esiin nousevat ydinkategorian tai ydinkategoriat eli keskeiset ilmiöt, johon muut kategoriat ovat yhteydessä ja tarkastelee systemaattisesti sen suhteita muihin kategorioihin. Tästä ydinkategoriaa koskevasta analyttisestä kertomuksesta muodostuu lopulta tutkijan esittämä aineistolähtöinen teoria. (Nieminen 1995, 137-138.)

Grounded theory-lähestymistavalle on tyypillistä, että ensin kerätään tieto, data, kentältä ja vasta tämän jälkeen seuraa sen analysointi ja teorian kehittäminen. Kun teoria alkaa näyttämään riittävän aineistolähtöiseltä ja kehittyneeltä, aletaan käydä läpi alueen kirjallisuutta ja näin pyritään liittämään oma teoria siihen ideoita integroimalla. Tällöin ei alueen aikaisempi tutkimustieto pääse häiritsemään aineistoon nojaavaa teorian kehityä. (Nieminen 1995, 139.)

Tämän tutkielman myötä sovellan grounded theory –lähestymistavan periaatteita. Tämä käsittelytapa tuo pienestä aineistosta huolimatta parhaiten esille isyyden monitahoisuutta, ilmeikkyyttä ja syvällisyyttä. Grounded theory –lähestymistavan ansiota on, että aineistosta nousee esiin asioita, jotka jostain muuta analyysitapaa käytettäessä eivät ehkä koskaan tulisi edes esille.

2.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkielmani kohdejoukoksi valitsin kymmenen keski-ikäistä miestä eri puolilta Suomea. Keski-ikäksi tätä tutkielmaa varten määrittelin iän 45 vuotta tai sitä vanhempi mies. Tämä sen vuoksi, että tutkielmaa tehdessäni olen pannut merkille, että nykyään ei ole enää harvinaista, että perheitä perustetaan aika myöhään.

Kolmikymppinen ensimmäistä kertaa isäksi tuleminen alkaa olla enemmän sääntö kuin poikkeus ja usein noin neljäkymmenen ikävuoden paikkeilla ihminen alkaa miettiä elämäänsä uudelleen ja hän saattaa tuolloin tehdä monia uusia ratkaisuja niin perhekuin työelämässä, jotka ovat ns. kypsässä iässä olevia ihmisen ratkaisuja ja joilla on ehkä tulevaisuuteen selkeästi vaikuttavia sisältöjä ja päämääriä.

Dunderfeltin (1996, 139) mukaan, ihmisen elämässä 40. ikävuoden taite mainitaan lähes kaikissa elämänkaariteorioissa ihmisen elämän tärkeimpänä virstanpylväänä. Neljäkymppin virstanpylvään ohitettuaan mies tuntee itsensä paremmin kuin nuorena. Hän on kokenut elämän iloja ja suruja, saanut kokemuksia elämässään onnistumisista ja epäonnistumisista. Suurimmat illuusiot ovat ehkä jo karsisseet ja oman rajallisuuden tunteminen auttaa uusien haasteiden vastaanottamisessa. Tämä näkökulma herättää mielenkiintoisia kysymyksiä myös siitä, mitä tässä ikävaiheessa oleva mies ajattelee omasta isyydestään.

Tässä tutkielmassa keskeisiksi asioiksi nousivat keski-ikään ehtineiden miesten ajatukset lapsista ja perheestä. Oli selvää, että tämän ikäisten miesten kerronnassa oli huomattavissa jo elämäkokemuksen myötä tulleiden tyyneyden ja seesteisyyden mielikuvat. Useimmilla isillä oli haastatteluhetkellä takanaan kiivastahitiset työvuodet, jolloin oli pitänyt ponnistella niin työssä kuin perheenkin hyväksi.

Edellä mainitun kaltaiset keski-ikään ehtineen ihmisen ajatukset tulevat hyvin esiin myös ihmisen elämäntulkua tutkineen Daniel Levinsonin (1978) teoriassa miehen elämästä. Levinson (1978) luonnehtii keski-ikään alkua vaiheeksi, jossa miehen ominaisuudet jäsentyvät uudella tavalla. Siinä missä varhainen aikuisuus tuotti voiman, nopeuden, sitkeyden ja tuottavuuden ominaisuuksia, keski-ikäisenä aikuisuus on vuodenaika, jolloin kypsyvät viisaus, arvostelukyky, myötätunto, perspektiivin laajuus ja traaginen taju. (Dunderfelt 1996, 139-140.)

Tutkielmassa mukana olevat miehet, isät, valitsin siten, että ensimmäiseksi selvitin suuressa suvussani olevat keski-ikäiset isät, joilla on ala-asteiässä olevia tai sitä nuorempia lapsia. Valitsin tämänikäiset lapset sen vuoksi, koska isyyden toteutuminen ja kokemukset isänä olemisesta ovat erityisen tuoreita ja hieman erityyppisiä kuin vanhempien lasten isillä. Näillä isillä on usein kokemuksia myös jo vanhemmistakin lapsista koska,

heillä on joko uusperhe tai lapset hankittu sarjoissa, siis nuorena hankittu lapsi tai lapset sekä vanhemmalla iällä hankitut lapset. Tämä vertailun mahdollisuus luo mielenkiintoisen kuvan isän kehittymisestä isyyteen ja sen herättämistä ajatuksista.

Tämän jälkeen kyselin ystäviltä ja tutuilta, onko heidän tiedossaan isiä, jotka sopisivat tähän aineistoon ja tällä tavalla kyselemällä sain lopulta koottua kymmenen keski-ikäisen eli noin 45 vuotta vanhojen tai sitä vanhempien isien haastateltavien joukon. Tutkimusjoukossa on mukana miehiä, jotka edustavat niin biologista, sosiaalista kuin psykologistakin isyyttä. Haastattelemani miehet ovat tavallisia suomalaisia miehiä, jotka edustavat eri ammattialoja. Kaikki kymmenen miestä olivat hyvin kiinnostuneita aiheestani ja halusivat mielellään osallistua tutkimukseen.

2.4 Tiedonhankinta

Aineisto tähän tutkielmaan kerättiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelu on puoli-strukturoitu menetelmä, jossa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, ovat tiedossa (Hirsjärvi & Hurme 1982, 36). Haastattelijalle jää vastuu siitä, että kaikki etukäteen määrätyt teema-alueet käydään läpi haastateltavan kanssa. Haastattelun järjestys ja laajuus vaihtelevat haastateltavasta riippuen (Eskola & Suoranta 1998, 87). Teemahaastattelun etuna on sen vapaamuotoisuus, jolloin haastateltava pääsee puhumaan vapaasti ja itselleen ominaisimmalla tavalla. Toisaalta ennalta mietityt teemat varmistavat sen, että kaikkien haastateltavien kanssa käydään lävitse jossain määrin samat asiat. Hyvä haastattelija kuuntelee haastateltavan vastauksia, tarkentaa kysymyksiä, motivoi ja antaa haastattelun elää muistaen etukäteen suunnittelemansa rungon (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 86). Mielestäni juuri teemahaastattelu tuotti asettamieni tutkimusongelmien kannalta merkittävintä tietoa.

Haastattelun suunnittelemisessa on oltava huolellinen ja mietittävä tarkoin teemojen asettelua. Mitä huolellisemmin suunnitteluun paneudutaan, sitä todennäköisemmin vältytään työläiltä jälkipaikkailuilta (Hirsjärvi & Hurme 1982, 39). Haastattelun tarkoitusahan on tuottaa sellainen aineisto, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä (Hirsjärvi & Hurme 1982, 40). Tutkimuksessani haastattelu

pohjautuu isyyttä koskevaan materiaaliin. Teemahaastattelua käytettäessä on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä haastatteluteemojen suunnittelu. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 41). Tutkimuksessani pyrin suunnittelemaan ja muotoilemaan teemat siten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla antaisivat vastauksia tutkimusongelmiini. Toiveenani on, että aineisto ja siitä esiin nostamani kysymykset antaisivat mahdollisesti uutta näkökulmaa isyyden olemuksesta.

Haastattelu voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla: yksilöhaastatteluna, pari haastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Näitä haastattelumuotoja voidaan tutkimuksessa käyttää toisiaan täydentävinä. Kuitenkin tavallisimman käytetään yksilöhaastatteluja. Niinpä isyyttä koskevassa tutkimuksessani sain parhaiten minua palvelevaa tietoa juuri yksilöhaastattelun avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 206.)

Yksilöhaastatteluissa en tehnyt pitkälle vietyjä tarkkoja etukäteissuunnitelmia tai muis-tiinpanoja, vaan haastattelun aikana annoin keskustelun sujua lämpimässä hengessä ja yritin keskittyä isien puheen aikana niihin oleellisiin asioihin, jotka tutkimusongelmani kannalta minua eniten kiinnostivat. Isät kertoivatkin hyvin innostuneesti ajatuksiaan ja kokemuksiaan isänä olemisesta ja huomasin myös, että joitakin isiä selvästi näytti ikään kuin syyllisyys painavan riittämättömästi isänä olemisesta, jolloin he selvästi myös haastattelun aikana pyrkivät analysoimaan ja pohtimaan myös sitä.

2.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Kun haastattelut on suoritettu ja tarvittava aineisto saatu kokoon, voidaan aloittaa varsinainen aineiston käsittely ja analysointi. Eskolan ja Suorannan (1998, 138) mukaan laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysin avulla pyritään aineisto tiivistämään ja kasvattamaan informaatiota luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja johdonmukaista.

Perinteisesti laadullisen tutkimuksen aineistojen analyysit ovat usein olleet deskriptiivisiä eli kuvailevia. Vaikka kuvaileminen on edellytys alustavalle tutkimusaineiston jä-

sentämiselle ja hahmottamiselle ei se kuitenkaan vielä ole tulkintaa sanan varsinaisessa merkityksessä. (Eskola & Suoranta 1998, 140.)

Kun perinteisesti on keskitytty laadullisten aineistojen analyysimenetelmissä yhtäläisyyksien ja samankaltaisuuksien etsimiseen, minä pyrin isyyttä analysoidessani tuomaan esille aineiston moninaisuutta. Oman tutkimukseni aineiston analyysissä haluaisin nostaa esille isyyden toteutumisen monitahoisuutta, koska isyyttä on yhtä monenlaista kuin on isiäkin. Tärkeintä on kuitenkin se, että isien omat kokemukset ja niiden synnyttämät ajatukset juuri heidän omasta ainutlaatuisesta isyydestään nousevat analyysissa esiin.

Pääperiaatteena aineistoni analyysitavan valinnassa on se, että valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten tuo vastauksen tutkimusongelmaan. Omassa tutkimuksessani tähän sopii parhaiten ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, jossa käytetään tavallisesti kvalitatiivista analyysiä ja päätelmientekoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 219-220) Tutkimukseni suuntaa antavana menetelmällisenä perustana toimii grounded theory –lähestymistapa. Grounded theory –lähestymistavalla tarkoitetaan aineistolähtöisesti suuntautunutta tutkimusta. (Karila 1997, 13.)

Haastattelemiä isät olivat keski-ikäisiä miehiä eli 45 vuotta tai sitä vanhempia. Haastatelluista isistä seitsemän oli ensimmäisessä avioliitossa ja kolme eronnutta, mutta myöhemmin he olivat solmineet uuden avioliiton. Isät olivat haastattelutilanteessa yleensä hyvin innostuneita ja motivoituneita vastaamaan kysymyksiin niiden syvällisyydestä ja laaja-alaisuudesta huolimatta. Pyrin järjestämään haastattelutilanteet mahdollisimman kiireettömiksi ja rauhallisiksi. Ennen haastattelun alkua virittäydyimme aiheeseen keskustelemalla hetkisen yleisesti kuulumisista sekä lapsiin ja perheeseen liittyvistä asioista. Tämä selvästi vapautti ja rentoutti tilannetta ja loi avoimen ilmapiirin haastattelulle. Olin varannut haastateluille runsaasti aikaa, koska en etukäteen osannut tarkasti arvioida haastattelun mahdollista kestoja. Tällöin pystyin karsimaan tilanteesta myös turhan kiireen tunnun. Kokonaisuudessaan haastattelut kestivät isästä riippuen neljästäkymmenestä viidestä minuutista aina tuntiin ja kolmeenkymmeneen minuuttiin.

Pystyäkseeni keskittymään itse haastattelutilanteeseen sekä siihen kaikkeen mitä haastateltavani minulle kertoi elämästään, katsoin parhaaksi nauhoittaa kaikki haastattelut.

Nauhoittamalla kerätty aineisto purettiin litteroimalla eli kirjoitin äänitteet käsin ylös tarkasti sana sanalta. Nauhurin käyttö loi haastattelutilanteesta tavallista jutustelua selvästi virallisemmän tilanteen. Kaikki isät suhtautuivat haastatteluun vakavasti ja olivat ehkä myös hiukan hyvillään siitä, että heidän mielipiteensä ja kokemuksensa ovat tärkeitä ja niitä arvostetaan. Tämä vaikutti osaltaan myös siihen, että miehet selvästi pohdiskelivat kysymyksiä ja sitä kautta omaa elämäänsä syvällisesti.

Litteroinnin jälkeen luin vastauksia läpi useita kertoja. Koska aineistoni oli hankittu teemahaastattelun avulla, ensimmäiseksi järjestelin aineistoani teemoittain. Pyrin tarkasti poimimaan jokaisesta vastauksesta juuri tämän kyseisen, keski-ikäisen, isän ajatuksia isyyden merkityksistä, isän roolista, isyyden toteutumisesta jne. Aina tämä ei todellakaan ollut helppoa, sillä osassa haastatteluaineistoa vastauksia kysymyksiini löytyi eri puolilta yksittäistä haastattelua. Tämän jälkeen aloin varmistua siitä, että aineiston analyysissä menetelmällisenä tapana toimii parhaiten juuri minun tutkimukseni grounded theory-lähestymistapa.

Luin aineistoani edelleen läpi useaan kertaan ja nyt aloin pohtia aineistosta esiin nostamiani teemoja ja niihin liittyvää teoreettisia kytkentöjä, ihmettelyjä, ideoita, pohdintoja jne. Pyrin samalla myös tematisoimaan aineistoani. Tällöin pyrin siis ryhmittelemään aineistoni teemoittain ja samalla nostamaan tutkimusongelmiani valaisevista teemoista esiin mielenkiintoisia sitaatteja tulkittaviksi. Tämän jälkeen poimin aineistoista minua itseäni eniten kiinnostavat ja siten asettamiini tutkimusongelmiini mielenkiintoista näkökulmaa ja kyseisen haastateltavan isän syvällisiä ajatuksia parhaiten valottavia kohtia.

2.6 Luotettavuuden arviointi

Ihmistieteellisessä tutkimustavassa tutkimuksen luotettavuuden tarkastelun lähtökohtana on tutkittavan ilmiön perusrakenteen ja tutkimusmenetelmän vastaavuus. Tutkimusmenetelmä ei ole koskaan sellaisenaan luotettava tai epäluotettava, vaan luotettavuus määräytyy suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Ihmistieteissä tämä edellyttää ihmiskäsityksen esiintuomista. Tutkijan on pohdittava tarkasti oma käsityksensä ihmisen perusluonteesta ennen empiirisen tutkimuksen aloittamista. (Perttula 1995, 97.)

Varto (1992, 103-104) puolestaan toteaa, että tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sen vapautta satunnaisista ja epäolennaisista tekijöistä. Koska ihmisten elämäkäytännöt ovat ainutkertaisia, ne sisältävät välttämättä piirteitä, joilla ei ole elimellistä yhteyttä kulloisenkin tematisoinnin kanssa, mutta jotka kuitenkin liittyvät ajan mukaan tematisoituun kohteeseen. Tutkimuksen kuluessa nämä piirteet normaalisti paljastuvat satunnaisiksi tai epäolennaisiksi, mikäli tutkimus etenee menetelmällisesti johdonmukaisesti ja tutkijan arviointiperusteet ovat riittävät. Varto (1992) muistuttaa, että laadullinen tutkimus tähtää teorianmuodostukseen, jolloin pyrkimyksenä on saada yksittäisistä tutkimustuloksista sellainen yleistys, joka mahdollistaa myös muiden kuin kulloisessakin tutkimuksessa esiintyneiden ilmiöiden tunnistamisen, selittämisen, ymmärtämisen ja ehkä myös ennakoimisen. Teoriamuodoissa on toteuduttava ankarat tieteen vaatimus, jolloin niiden on selkeästi noudatettava tutkimuksen pätevyyden ja luotettavuuden vaatimusta, jotta ne voivat niin tutkimuksena kuin teorianmuodostuksessakin osoittaa kohdallisuutensa elämismailmassa. (Varto 1992, 101- 102) Ankaralla tieteellä tarkoitetaan tieteen aluetta, jossa tutkimuksella on erityisiä eettisiä vaatimuksia, koska tutkimus kumpuaa ja motivoituu elämismailmasta ja palaa elämismailmaan muuttaen sen merkityksiä palautumattomalla tavalla (Varto 1992, 116-117).

Varto (1992) toteaaakin hienosti, että ankara tiede vaatii ankarat rajat, jotta ihmisten maailma pysyy eletävänä ja keskinäinen ymmärrys paranee.

Lincoln & Cuba (1985) esittävät kvalitatiivisen tutkimusotteen luotettavuuden koostuvan totuusarvosta, sovellettavuudesta, pysyvyydestä ja neutraalisuudesta. Luonnontieteellisessä eli kvantitatiivisessa tutkimustavassa niitä vastaavat sisäinen validiteetti, ulkoinen validiteetti, reliabiliteetti ja objektiivisuus (Perttula 1995, 100). Jos tutkijan kokemuksen ajatellaan vastaavan tutkittavan alkuperäistä kokemusta, voidaan kvalitatiivista tutkimusotetta soveltavaa tutkimusta pitää tältä osin luotettavana (Perttula 1995, 100). Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tutkija viimekädessä itse arvioi raportin perusteella luotettavuutta, onko tutkimus ja tulokset mahdollisia, voidaan löytää sijaiskokemuksia omasta elämästä ja mitä muita ajateltavissa olevia näkökulmia voidaan ottaa huomioon jne.

Tässäkin asiassa on hyvä muistaa, että aineistoa raportoidessaan tutkija on aina myös tulkintojen tekijä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi joku toinen tutkija saattaa löytää

samalle aineistolle toisenlaisen luokitusperustan ja samalla hän saattaa myös painottaa enemmän joitakin muita aineistosta löydettäviä sisältöjä. Kuten Palonen (1988) on todennut, että tulkinta on aina ehdollinen, vajavainen ja yksipuolinen käsitys ilmiöstä. Palosen mukaan jokainen tulkinta on kiistettävissä ja jokaiselle tulkinnalle voidaan esittää myös vaihtoehtoja. Tällöin tutkijan tehtävä on pyrkiä hahmottamaan mahdollisimman johdonmukainen käsitys omista tulkinnoistaan ja kaikista niistä perusteista, joiden pohjalta tutkija on nähin tulkintoihin päätenyt. Tällöin tullaan siihen tilanteeseen, että tutkimuksessa tehtyjen käsitteellistysten ja tulkintojen totuudellisuutta tutkijan on ehkä vaikea selkeästi osoittaa. Silti tutkija voi tutkimustaan raportoidessaan tarjota lukijalle välineitä sen arvioimiseksi, että onko tutkijalle muodostunut käsitys tutkittavasta asiasta lukijan kannalta uskottava. (Kiviniemi 2001, 81-82; Varto 1992, 103-104.) Tämä haastaa tutkijaa tarkasti pohtimaan ja työstämään tutkimuksensa luotettavuutta.

Grounded Theoryn eli aineistopohjaisen teorian ajatus perustuu siihen, ettei ilmiöiden ymmärretä olevan staattisia, vaan koko ajan muuttuvia. Grounded Theoryn tarkoitus on prosessoida tämä muutos teoriaksi. Toinen periaate on se, että tutkijan, kuten toimijan yleensäkin, oletetaan voivan vaikuttaa omilla reaktioillaan lopputulokseen. Grounded Theory edellyttää tutkijalta joustavuutta, koska tutkimuksen rakennetta ei voida tarkasti määritellä vielä tutkimuksen alussa, vaan rakenne syntyy tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen tulosten luotettavuustarkastelun on näin ollen myös löydettävä muut keinot kuin perinteinen hypoteesien testaaminen.

Omassa grounded theory-henkisessä tutkielmassani huomasin, että tutkimustulosten analysointi etenee todella hitaasti, mutta toisaalta lopputulos on kuitenkin hyvin tarkasti työstetty ja mietitty, sillä olen pyrkinyt käymään aineiston tarkasti pohdiskellen läpi pidemmän ajan kuluessa. Koska grounded theory-menetelmässä voidaan erottaa viisi erilaista vaihetta ja koska tavoitteena on teorian luominen, ensimmäiset vaiheet muodostavat keskenään vuorottelevan prosessin. Tällöin vaiheiden tulee sekoittua ja kieoutua toisiinsa jatkuvasti, tutkimuksen alusta lähtien loppuun saakka. Jos vaiheet suoritetaan peräkkäin, toisistaan erillään, se estää teorian syntymisen. (Glaser & Strauss 1974, 41.)

Tutkimustulos vahvistaa mielestäni käsityksiä ihmisen käyttäytymisestä ja yhteiskunnassa tapahtuvasta isyyden muutoksesta. Tutkielman luotettavuutta nostaa yritykseni

kuvailta tutkimuksen eteneminen mahdollisimman tarkkaan sekä julkituomalla ihmiskäsityksenkin merkittävyys.

3 ISYYDEN MAAILMA EILEN JA TÄNÄÄN

*Pääministeri Paavo Lipposen mielestä on aivan oikein, että hänen virka-
veljensä Tony Blair joutuu heräämään öisin vauvan itkuun. Koska minäkin
joudun! Lipponen hekottelee. Lipposen mukaan sekä miesten että naisten
pitää jakaa yhtä lailla vastuu lapsistaan....
(Iltasanomat 1.12.2000.)*

Historian saatossa maailma on muuttunut ja varmasti yksi suurimmista muutoksesta ovat muutokset perheen sisällä tapahtuneissa tasa-arvo ja vastuukysymyksissä.

Historiallisesta näkökulmasta isyyteen sosiaalisena instituutiona on lähes aina liitetty miehen, isän, auktoriteetti ja oikeus tehdä päätöksiä lastensa tulevaisuudesta Lainsäädäntötuki pitkään patriarkaalista kasvatustraditiota määrittelemällä isät lasten virallisiksi holhoojiksi (Pulma 1987,12). Vaikka ideologisella tasolla korostettiin naisten, äitien, osuutta lasten kasvatuksessa, lainsäädännöllisellä tasolla isien yksinomainen oikeus lapsiinsa säilyi sitkeästi naisjärjestöjen ja naiskansanedustajien ponnisteluista huolimatta. Äitien oikeus omiin lapsiinsa tunnustettiin vasta vuonna 1930 uudistetussa avio-
liittolaissa. Vielä myöhemmin patriarkaalinen auktoriteetti on murentunut paitsi lainsäädännössä myös jokapäiväisessä arkisessa elämässä. (Korhonen 1999, 81-82) Tämä samainen jatkuva muuttuminen on nähtävissä myös nykyään perhearvojen muuttumisessa.

Vuosikymmenien kuluessa isyyden maailmassa tapahtuneet muutokset näyttävät siis heijastelevan koko yhteiskunnassa tapahtuvaa muuttumista. Isyyttä ja miehisyttä ovat muovanneet mm. seuraavat ajankohtaiset yhteiskunnalliset kehityssuuntaukset: naisten koulutustason kohoaminen ja siirtyminen yhä vaativampiin tehtäviin työelämässä, tasa-arvokeskustelun laajentuminen sekä yleisen tasa-arvoajattelun ja -tietoisuuden lisääntyminen erityisesti naisasialiikkeen ansiosta.

Aikaisemmin oli tyypillistä, että isät ansaitsivat auktoriteettiasemansa ja miehisen identiteettinsä olemalla perheidensä ainoita elättäjiä. Kun isät työskentelivät kotipiirissä ja opettivat pojilleen oman ammattinsa, heillä oli myös käytännöllinen rooli lastensa kasvattajina. Luonnollisesti palkkatyön viedessä miehet pois kotoa alkoi myös isän rooli perheessä kutistua. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä alkoi isän pois-saolosta tulla vallitseva käytäntö. Tällöin miehestä tuli maksaja ilman lain suomaa oike-

utta auktoriteettiin perheessä. Tämä rooli jaetaan nykyisin yhä useammin vaimon, lasten äidin kanssa. Entistäkin selvempää on se tosi asia, että mitä pidemmälle yhteiskunta on institutionalisoitunut ja yksilöllistynyt, sitä selvemmin naisten on pitänyt alkaa huolehtimaan omista asioistaan, niin taloudellisesti kuin kaikessa muussakin. Tämän suuntaisen muutoksen tarkoittaa väistämättä sitä, että perheissä on entistä vähemmän tilaa yhdelle, muodolliselle perheenpäälle. (Juntunen & Krats 1997, 23; Korhonen 1999, 81) Tämä asenne näkyy haastatteluvastauksistakin. Haastattelemini isien nimet on muutettu.

Mun oma isä kuoli kun olin itse vain viiden kuukauden ikäinen. Kun mä olin neljävuotias, mun äitini jätti kasvatusvastuun kokonaan edesmenneen miehensä, siis mun isän, vanhemmille. Isoisä elikin sitte 93-vuotiaaksi ja siinä ukossa oli kyllä miehen mallia ja periaatteen miestä vaikka muille jakaa. Nykymiehellä sen paremmin kuin naisellakaan ei ole aikaa lapsilleen. Toista oli sodan ja jälleenrakentamisen aikana, silloin eloonjäämisen vaihtoehdot olivat vähissä eivätkä välttämättä edes omissa käsissä. Nyt on toisin. Isän aika on arvokysymys. Pahinta nykyisissä isissä ja äideissä on se, että liian moni sysää mieluiten lasten kasvatuksen muille. Oma ura ja optiot ovat tärkeitä, seuraava sukupolvi ei. Ennen vanhemmilla saattoi olla leikki-aikaa vähän, mutta sydäntä ja vastuuntuntoa sitäkin enemmän. Isät olivat aikoinaan tulen alla, nyt he ovat menojojrän alla. (Timo)

1950-luvun isä oli etäinen, viileä ja asiakeskeinen, perheen tunnesuhteiden kannalta sivullinen, jonka paikka ja rooli olivat kadoksissa. Tämä perinteinen isä oli sitoutunut kantamaan vastuuta perheensä aineellisesta ja ulkoisesta hyvinvoinnista. Isä merkitsi lapsille rajojen asettajaa, auktoriteettia, joka puuttui kuitenkin kasvatuksellisiin kysymyksiin hyvin valikoivasti. Isyys merkitsi perinteiselle isälle tiivistä perheeseen kuulumista, mutta hän ei halunnut, että se tunkeutuisi todella hänen identiteettiinsä miehenä, työhön tai harrastuksiin. Perinteinen isä on edelleen helposti löydettävissä myös tämän hetken perheistä. Helppoudestaan huolimatta tällaiseen isän rooliin on vaikea samaistua; se ei täytä miehen syvempää tarvetta sitoutua perheeseensä emotionaalisesti. (Huttunen 1994, 50-51.)

1970-luvulla isätutkimus laajeni. Nyt siirryttiin pohtimaan isän puuttumisen aiheuttamien epäkohtien sijaan sitä, mitä myönteistä isä voisi merkitä lapselle, minkälainen isyys olisi parhaiten tukemassa lapsen kehitystä. Isä nähtiin vajaakäytettynä vanhempana, suotuisana hyödykkeenä lapsen kasvulle. Tästä isää esineellistävästä näkökulmasta huolimatta isä alettiin nähdä nyt toisena kasvatuksellisesti tärkeänä vanhempana, jolla oli oma paikkansa lapsen elämässä jo hyvin varhaisista vaiheista lähtien. Huttusen

(1994, 54) mukaan puhuttiin ns. avustavasta isätyypistä. Perhetyössä puolestaan havahduttiin korostamaan isän merkitystä mm. ottamalla isät mukaan synnytykseen. Samoihin aikoihin isätutkimuksen odotettiin selvittävän monenlaiset lasten kasvatuksen ja kasvun salaisuudet.

Toinen tutkimussuuntaus oli kiinnostunut isän hoitoroolista sinänsä; kuinka paljon isät ylipäänsä olivat kiinnostuneita lastenhoidosta ja osallistuivat siihen sekä millä tavoin isät viettivät aikaansa lasten kanssa. Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan äidin itsestään selvää asemaa lapsen ensisijaisena ja korvaamattomana hoitajana asetettu kyseenalaiseksi. 70-luvulla käynnissä olleen isätutkimuksen taustalta löytyy käsite muutosvaiheen isät, joka merkitsi uutta isätyyppiä, joka ei pitäytynyt enää tiukasti perinteessä, mutta joka ei kuitenkaan vielä asettanut sitä kovinkaan kyseenalaiseksi. (Huttunen 1994, 56-57.)

Vasta kiinnostuminen isän ja lapsen välisestä suhteesta on aloittanut psykologisen isyyden syvällisemmän tutkimuksen 1980-luvulla. Silloin tehdyissä vuorovaikutustutkimuksissa on perinteiset isäkäsitykset asetettu selvästi kyseenalaiseksi. Niissä uskallettiin tuoda esille ajatus siitä, että isä voisi olla äidin veroinen vanhempi ja että isällä ja lapsella voisi olla jo lapsen syntymästä lähtien äidistä riippumaton kahdenkeskinen suhde. Lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana tehdyt tutkimukset ovat antaneet näyttöä siitä, että isät voivat solmia äidin tavoin jopa symbioottisen suhteen lapsensa kanssa. Isät voivat siis olla yhtä hyviä ja melkein samanlaisia ”äitejä” kuin äiditkin. Tällainen ajattelutapa herättää kuitenkin monenlaista asenteellista vastarintaa niin tutkijoiden kuin tavallisten vanhempien keskuudessa. (Huttunen 1994, 56-60.)

Isyyden maailma on käymistilassa ja isyys itsessään on viime aikoina tuotu voimakkaasti esiin eri tiedotusvälineissä. Nykypäivän isät etsivät identiteettiään ja rooliaan vanhempana ja kasvattajana. Kotoa tai lähiympäristöstä saatu isyyden malli siirtyy helposti sukupolvesta toiseen, mutta toisaalta isät voivat pyrkiä myös tietoisesti muokkaamaan näitä malleja toimivammiksi.

Tammenlehvä-isien joukosta poistui kolme miessukupolvea Suomen itsenäisyyden puolesta. Samalla katosi suuri määrä testosteronia parhaasta päästä. Me maiharisukupolven edustajat olemme saaneet aikaan valitettavan itsekeskeisiä seikkailusankareita, jotka eivät eilisestä piittaa eivätkä huomista välitä. He ovat it-menomiljonäärejä ja trendikapakoiden kunkkuja. Isä tietää ja määrää kaiken -isistä tuli isä ei tiedä eikä uskalla sanoa mitään -isiä. Miesten joukossa on nykyään turhan monia muijaansa pelkääviä nyhveröitä. Isät eivät uskalla tai halua olla miehen malleja, ettei perhesopu järky ja saati lakkaa! (Tapio)

Isän puheenvuorosta näkyy selvästi jo jonkinlainen mahdollinen pelko miehen mallin ja sen myötä myös isän auktoriteetin katoamisesta perheessä. Nykypäivän kiireinen elämänmeno vaatii perheiltä jo niin paljon, että nyt saatetaan jo kyseenalaistaa tämän ajan elämisen malleja ja kaihoten katsellaan entisiin ”vanhoihin hyviin aikoihin”. Erityisesti tämän kaltainen ajattelun malli sopii niihin keski-ikäisiin isiin, jotka elävät uutta isyyden tulemistaan. Tämän ikäisillä isillä on jo kokemusta elämästä, yhteiskunnan muuttumisesta ja perheistä niin paljon, että he pystyvät myös näkemään asioita hyvin selkeästi. Heillä on ikänsä ja kokemuksensa perusteella se etu, että he pystyvät vertaamaan kokemuksiaan ennen ja nyt sekä he myös omaan kokemuksensa nojautuen uskaltavat rohkeasti pukea sanoiksi omia ajatuksiaan.

Yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä voidaan sanoa, että isyys on ikään kuin eroosioitumassa. Ei siis todellakaan ole ihme, jos miehet kyselevät itseltään sitä, mitä merkitsee olla isä modernissa yhteiskunnassa joskus jopa toivoen, että vanhat mallit olisi palautettavissa takaisin. (Bertaux & Delcroix 1992, 186-189.)

...Paavo Lipponen loikkasi jälleen sankari-isän rooliin Britanniassa, jossa hänen isyyslomansa nousi suureksi uutiseksi Tony ja Cherie Blairin saadessa neljännen lapsensa. Cherie Blair piti isyysloman ottanutta Lipposta ”hienona esimerkkinä” patistellessaan omaa miestänsä noudattamaan Suomen pääministerin esimerkkiä. (Iltaasanomat 1.12.2000.)

Julkisuudessa käytävä keskustelu isyydestä on kehittynyt eri maissa eri tavoin. Erityisesti Skandinavian maissa keskustelun sisältönä on ollut isyyden lähentäminen äitiyteen. Isän pitäisi tulla tasavertaiseksi vanhemmaksi, sellaiseksi joka jakaa kotityöt ja vastuun lapsista ja on valmis järjestelemään elämänsä perheen tarpeiden mukaan. Tällaista ajattelua tuetaan julkisin toimin, esimerkiksi isyyslomia suosimalla. Kaikenikäisiä

isiä rohkaistaan ottamaan osaa vanhempain valmennukseen ja käyttämään perhevapaita. Isiä halutaan näin johdatella sisälle äitiyden maailmaan. Kuitenkin todellisuudessa näyttää siltä, että isyys ei käytännössä ole muuttunut kovinkaan paljon. Hienolla julkisuuden isyysihanteella ei näytä helposti löytyvän vastinetta henkilökohtaisella tasolla. (Björnberg 1992 a, 18; Huttunen 1998, 49.)

Isän rooli on siis aikojen kuluessa muuttunut. Isä esimerkiksi yksinhuoltajana on edelleenkin poikkeus, mutta ei enää kovin harvinainen sellainen. Lastenkasvatus, kotityöt ja monet muut perinteisesti enemmän äitiyteen liittyneet asiat on opittu jakamaan. Isyyteen on tullut uusia puolia, mutta ei suinkaan äitiyden kustannuksella. Jakaminen on tuonut lisää elämän rikkautta molemmille, niin isälle kuin äidillekin.

Yhteiskunnallisesti katsottuna uusin muutos isyyteen oli isyysloman tai isyysvapaan pidentäminen kolmesta viikosta neljään viikkoon. Isyydestä ei kuitenkaan palkita lisälomalla, vaan viesti on sellainen, että kaikilla lapsilla on oikeus isään jo aivan elämän alkumetreiltä alkaen. Isyyden ydin on suorasekäistä vastuun kantamista lapsista, joskus raskaankin – yhdessä äidin kanssa.

3.1 Isyys syvyyspsykoanalyttisesta näkökulmasta

*Suojaan metsän haaraan, kantaa saisit naaraan. Kanna minut metsään
apinamies...
(Reponen 1973.)*

Tunnetun iskelmän sanoihin sisältyy ajatus miehisyyden alkukantaisuudesta, eräänlaisesta villimiehestä, joka syvimmillään sisältyy psykoanalyttisessa ajattelussa jokaisen miehen sisimpään. Kuronen (1995, 99) ilmaisee tämän saman ajatuksen seuraavasti: Willi mies tietää, ettei nainen miestä valitessaan hanki pehmoa eikä lällyä, vaan biologisen perimänsä ohjaamana hän etsii sellaisen uroksen, joka jaksaa raahata kotiluolaan suuremman saaliin kuin jaksaa itse ahmia, jolloin siitä mahdollisesti jää jotain puolisolle ja pennuillekin. Tähän tiedostamattomaan sisäisyyteensä mies pääsee käsiksi varasta-

malla avaimen ”äitinsä tyynyn alta”. Blyn (1992, 21) mukaan villin miehen edustama villeyys tai epämiellyttävyyys ei ole machomiehen energiaa, vaan villin miehen energia johtaa voimaperäiseen toimintaan, jonka pontimena ei ole voima ja julmuus vaan määrätietoisuus. Villin miehen itsessään löytänyt mies on tasapainossa itsensä kanssa ja siten hän pystyy myös toteuttamaan tasapainoista isyyttä.

Psykoanalyttisen näkökulman mukaan vanhemmuus jakaantuu selkeästi isyyteen ja äitiyteen. Hyvä isä, psykoanalyttisen käsityksen puitteissa, on läsnä ja lapsen saatavilla ainakin tämän kehityksen varhaisina ja kriittisinä aikoina, esimerkiksi lapsen oidipaalivaiheessa ja murrosiässä. Huttunen (1992, 29) korostaa, että isän tärkein tehtävä on edustaa erityisesti omaa sukupuoltaan ja ulkoista maailmaa. Isä auttaa lasta irrottautumaan äidistä ja tutustuttaa hänet ympäröivään maailmaan. Isän ei siis tarvitsisi muuttua äidin kaltaiseksi, vaan hänen tulisi voida olla oma itsensä, jämökkä aikuinen mies. Sinkkonen (1998, 38) toteaa myös, ettei miehen persoonallisuuden tai maskuliinisuuden tarvitse muuttua isyyden myötä. Lapsen kehitykselle on erittäin tärkeää, että on kaksi kasvatusyhtälöä, olemukseltaan ja perusluonteeltaan erilaista vanhempaa.

Psykoanalyttinen näkökulma kärjistetyimmillään merkitsee sitä, että isän tulisi pysyä kokonaan sivussa lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana, jotta äidin ja lapsen välinen herkkä symbioottinen suhde ei häiriintyisi ja vaarantaisi siten lapsen kehitystä. Isän aika lapsen elämässä koittaa lapsen ollessa yhdestä kolmeen vuotta vanha. Silloin isällä on merkittävä tehtävä lapsen, erityisesti pojan, äidistä irrottautumisprosessissa. Isä osoittaa lapselle, että kaikkea ei ole mahdollista saada ja asettaa rajoituksia lapsen toiminnalle. (Huttunen 1992, 32.)

Lääkäri Juhani Seppänen totesi 10.11.2001 TV 1:ssä Lauantaivekkarin haastattelussa hyvin kuvaavasti, että äitiys on pakko, mutta isyys mahdollisuus. Tähän lausahdukseen sisältyy selkeästi se tosi asia, että isyyden ydintä etsittäessä vastaan tulee se karu totuus, että isä ja lapsi eivät koskaan voi samalla tavoin olla yhtä kuin äiti ja lapsi ovat olleet tai ovat. Ylitsepääsemätön erillisyys on isän osa. Jo äidin biologiset ominaisuudet uuden elämän tuottajana vaikuttavat siihen, että hänen ja syntyvän lapsen välinen suhde tulee väistämättä olemaan merkityksellinen ja syvälinen. Äidin asema lapsen elämän antajana ja ylläpitäjänä on niin huomattava, että hän voi olla varma omasta tärkeydestään lapsensa elämässä. Mies puolestaan elää luomiensa miehisyyden ideaalien ja ihanteiden

varassa ja vertailee näitä ihanteita todelliseen, rajalliseen minäänsä. (Manninen 1993, 54.) Isyys on kuitenkin todellinen mahdollisuus, jonka jokainen isä niin halutessaan voi löytää ja samalla elää todeksi siinä missä äitikin.

Syvällisen psykoanalyttisen tulkinnan keskeisenä ajatuksena on, että mies ”kaikkivaltiudessaan” antaa alulle saattamassaan lapsessa tyydytyksen ja narsistisen eheyden mahdollisuuden niin naiselleen kuin samalla myös itselleen. Tämä kokemus antaa miehelle häivähdyksen siitä tunteesta, jota äiti kokee symbioottisessa suhteessa lapseensa. Nämä alitajuntaiset, syvälliset ajatukset estävät miehen helposti tuntemaan kateuden syntymistä niin äitiyttä kuin äitiyden annista nauttivaa lasta kohtaan. Toisaalta taas uuden isyyden ajatuksena on enemmän se, että lapsi on yhteinen yritys. Lapsen hedelmöittämiseen tarvitaan aina kahta eri sukupuolta olevaa ihmistä, miestä ja naista. Miehenä ja isänä olemisen syvällisyys on jo siinä, että hän on mukana lapsen saamisessa aivan alusta alkaen. (Manninen 1993, 56.)

Psykoanalytikoista Juntumaa (1989, 119-121) on kritisoinut tätä perinteistä isyyskäsitystä. Hänen mukaansa tämä näkemys aliarvioi sekä isän että vauvan mahdollisuuksia kiintymyssuhteiden luomisessa. On olemassa miehiä, jotka omistautuvat lapselleen heti tämän syntymästä lähtien, koska he haluavat näin tehdä. Tärkeä on myös muistaa, että sekä isällä että vauvalla on edellytykset luoda läheinen suhde toinen toiseensa. Lapsi pystyy muodostamaan suhteen kahteen erilaiseen vanhempaan; hän käyttää heitä toiminnassaan erilaisiin ja samanlaisiin tarkoituksiin.

3.2 Isyyden merkitykset

Syvimpänä ilonaiheenani olivat tyttöni, jotka olivat pysyneet terveinä ja kehittyivät koko ajan. Tosin omien kiireitteni ja paineitteni keskellä muistin lasten elämäni tuoman sisällön vain ajoittain. Perhe-elämäni ja tyttöjeni kasvaminen tuntuivat kuuluvan jokapäiväiseen elämäni kuin luontojaan. Riitta oli ottanut tavaksi kävellä usein illalla odottamaan minua Kirvestien ja Vasaratien risteykseen. Jos vanhempi tyttäreni vielä suvaitsi antaa käteensä käteeni, heräsin tuntemaan vahvaa perheenisän onnea. (Pääatalo 1998, 592.)

Perinteisen isyyksäsityksen pohjalla on näkemys miehestä ja isästä, joka kantaa vastuun lapsistaan ja perheestään, mutta samalla kärsii syyllisyyttä ja ehkä huonommuuden tunnettakin siitä vähäisestä ajasta, jonka voi perheelleen antaa. Mies nähdään perheen päässä, joka viime kädessä kantaa vastuun perheen kaikista asioista. Kuitenkin perheessä olevat lapset ovat myös perinteiselle isälle suuri ylpeyden ja huolen aihe. Tämä huoli ja syyllisyys näkyi myös muutamien haastattelemieni isien vastauksissa, joissa he selvästi kokivat huonommuutta siitä, että eivät ehdi tai jaksaa olla läsnä lastensa elämässä niin paljon kuin ehkä todellisuudessa haluaisivat.

Kymmenen työvuoden jälkeenkin intohimoni ammattiini on tallella, mutta maanisella työtahdilla onnistuin jo melkein tuhoamaan avioliittoni. Kotona ilmapiiri oli vihamielinen, mutta onneksi työpaikalla kaverit ymmärsivät tilanteeni. Ero olisi ollut ehkä helppo ratkaisu, mutta halusimme vielä yrittää. Ennen lapsemme syntymää aloimme tietoisesti parantaa suhdettamme. Opettelimme vaimon kanssa taas keskustelemaan ja koskettelemaan toisiamme. Lapsellani on silti ollut keskittymishäiriöitä koulussa ja pelkäänpä pahoin, että yksi syy siihen on elämänrytmimme epäsäännöllisyys lapsen varhaislapsuudessa. Olen erittäin, erittäin pahoillani siitä, etten ehtinyt viettää tarpeeksi aikaa poikani kanssa... (Simo)

Yritän epätoivoisesti vahvistaa juuria perheeseen, jossa elän. Perheeseeni kuuluu lapsia, jotka ovat omiani, lapsia jotka ovat nimeltään eri sukua kuin kumpikaan meistä vanhemmista ja lapsi, joka on meille yhteinen. Joskus vaikuttaa siltä, että on liikaa ongelmia, mutta olen saanut usein myös iloita perheeni monimuotoisuudesta. Vaikka tiedostan mielestäni monet ongelmat, en voi mutta kovin suuria asioita ja siksi pidän tärkeänä vaikuttaa juuri pieniin itseäni lähellä oleviin asioihin. Paikkaan verkkoa, jonka itse olen rikkonut ja josta isot kalat ovat uineet läpi tai johon kaverini on tehnyt isoja reikiä. Kaikesta huolimatta johtoajatukseni on, että olen onnellisin jos juureni ovat ehjät ja vahvat, niin kuin syntymäkotini pihakoivulla. Toivon,

että lähelläni kasvaisi koivuja, kuusia ja mäntyjä, jotka kukoistaisivat vielä kun minun juureni ovat enää ravintoa jälkikasvustolle. (Risto)

Isät lähes runollisesti kuvasivat lastensa merkitystä ja perheidensä monimuotoisuutta heille itselleen. Keski-ikäinen isä tuntee selkeästi vastuunsa ja merkityksensä isänä, mutta samalla hän tiedostaa ja tunnistaa myös oman erehtyväisyytensä ja rajallisuutensa isänä ja kasvattajana. Mielenkiintoista on se, miten paljon myös isät tuntevat syyllisyyttä omista tekemisistään tai tekemättä jättämisistään. Yhteistä haastattelemilleni isille oli se, että kukaan heistä ei kokemistaan elämän vaikeuksista huolimatta vaikuttanut katkeroituneelta tai jääneet tuleen makaamaan ja itsesälissä kieriskelemään, vaan heillä oli vahva usko tulevaisuuteen ja pyrkimys parempaan isyyden toteuttamiseen.

3.2.1 Isyys ja miehisuus

... Mietin näitä Kallen tuhistessa rintarepussa ja näen hänen päässään pienen kolikon kokoisen aukileen, siinä sykkivät sydämenlyönnit. Miten hauras, miten koko ajan haavoittumaisillaan maailman särmiin. Tuntuu toivotonmalta saada lapsi aikuiseksi, että se pärjää omin voimin. Tai edes niin kuin me. Kalle hymyilee kasvojen täydeltä. Halusin sinut. En halunnut näin paljon menetettävää. (Tervo 2000, 41-42.)

Viime aikoina on herätty pohtimaan sitä, mitä isän ja lapsen läheinen suhde merkitsee juuri isän itsensä hyvinvoinnille. Tavallista enemmän lastansa hoitaneet isät ovat olleet persoonallisuudeltaan tasapainoisempia ja kaikin puolin paremmin voivia. Isät itse ovat kertoneet lapsen tuoneen heidän elämäänsä uutta sisältöä. Lapsen kanssa toimiminen on kehittänyt myös miesten vuorovaikutustaitoja sekä kykyä ilmaista tunteita aiempaa helpommin. Isyytensä myötä miehet ovat alkaneet tuntea itsensä vastuullisiksi aikuisiksi. Pienen ja avuttoman vauvan hoitaminen vaikuttaa miehellä mitä luultavammin syvästi aikuisuuden kehittymiseen, mutta tästä ei vielä ole tehty tarkempia tutkimuksia. (Huttunen 1994, 62-63.)

Viimeisten vuosikymmenien aikana isäksi tulemisesta ja isänä olemisesta on muodostunut tärkeä miehisyyden kokemus Suomessa ja muissa länsimaissa. Uudessa isyydessä

keskeistä on ottaa kokonaisvaltainen vastuu niin työelämässä kuin perheessäkkin. Useat isät kokevat suhteensa lapseen niin tyydyttäväksi, että he osallistuvat aikaisempaa enemmän perhettä ja kotia koskevaan työhön. On myös selvää, että lapsen syntyessä mies muuttuu. Pienen lapsen ja isän suhteessa ei ole kysymys pelkästään biologisista jälkeläisistä, vaan lapsen syntymä ja isyys muuttavat myös miehen persoonallisuutta.

Haastattelemiani isät kokivat kaikki, että parasta elämässä olivat heidän lapsensa. Nuorempina lapsen saaminen oli pelottanut ja vastuu kauhistuttanut, mutta jollakin tavoin vanha sanonta lapsi tuo leivän tullessaan, pitää sittenkin paikkansa. Tuo sananlaskun leipä ei merkinnyt heille enää maallista mammonaa tai siis selvää rahaa, vaan suurta ja syvällistä elämän rikkautta, jota elämä pienen lapsen läheisyydessä tuo tullessaan. Isät kokivat lastensa syntymisten myötä ikään kuin kasvaneensa täyteen miehuuteen. He kokivat löytäneensä sisäisyydestään jotakin, jota he eivät ennen olleet kokeneet ja jota tunnetta oli vaikea pukea sanoiksi. Selvästi tuo täyteen miehisyteen ja sen tuomaan vastuuseen he kokivat kasvaneensa erityisesti nyt, kun heillä keski-ikäisinä miehinä, on pieniä lapsia.

Monet lykkäävät perheen perustamista, koska kuvittelevat, että elämä päättyy siihen. Että enää ei voi keskittyä työhön ja harrastuksiin. Mutta kyllä perhe-elämän hyvät puolet ovat osoittautuneet paljon arvokkaammiksi kuin ne asiat, joita aikaisemmin pidin tärkeinä. (Eero)

Seppänen (2000, 99) toteaa, että isyys on miehen elämän kaikista rooleista ja merkityksistä miehekkäin. Kun tämän oivaltaa, ovat sovellutukset vähemmän tärkeitä. Tämä ajatus nousee selkeästi esille myös isien vastauksista. Isäksi tuleminen ja isänä lapsilleen oleminen on merkittävä ja mullistava tapahtuma miehen elämässä. Perinteisesti ajatellaan naisen erityistä asemaa lapsen elämässä synnyttäjänä ja ensisijaisena hoitajana ja haastattelemiani miehet olivat tässä asiassa melko pitkälle samaa mieltä. Kuitenkaan he eivät vähätelleet isyytensä merkitystä, vaan kokivat sen erittäin arvokkaana asiana, näytön paikkana ja oman miehisyytensä ilmentäjänä. Muutamille isille lasten saaminen merkitsi voimakasta miehisyden korostumista. Miehisyys tuntui korostuvan sitäkin enemmän, jos isä oli jo sekä isä että isoisä.

Miehet pitivät isäksi tulemistä luonnollisena osana avioliittoa ja lapsia tärkeänä tekijänä perheen muodostumisessa. Heidän mielestään lapset tekivät perheen ja antoivat isälle

perheenjäsenen paikan, roolin perheessä. Isyyden merkitystä ei näyttänyt millään tavalla vähentävän se, oliko lapsi biologisesti oma vai ei. Riippuen miehen elämäntilanteesta, persoonallisuudesta, kokemuksesta ja herkkyydestä olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, miehen isyys kasvoi ja vahvistui yhteydessä lapseen. Miehet kokivat selkeästi kasvaneensa ja kehittyneensä isyydessään vuosien kuluessa. Osa isistä oli omasta mielestään nyt keski-ikäisenä parempia isiä kuin nuorempana. Ensimmäinen lapsi oli ollut eräänlainen harjoituskappale, jonka avulla isyyttä ja vanhemmuutta harjoiteltiin.

Kyllä mä koen olevani erilaanen isä, nyt toisen lapsen syntymän jälkeen, kun silloin, aikoonaan kun ensimmäinen tuli. Yleensä se esikooslapsi on sellaanen, jolla vanhemmat harjoittelee vanhemmuuteen tulemistä. (Jukka)

Isyyden ja lapsien kautta mies koki saavansa paikan ja tietyn hyväksytyt aseman yhteiskunnassa. Kun isä pystyy huolehtimaan lapsistaan, osoittaa hän samalla muulle ympäristölle olevansa vastuuntuntoinen ja selkärankainen mies.

3.2.2 Mitä isyys on lapselle

Tuore tapaus elävästä elämästä. Johtajatason isä saapuu kotiin, vaihtaa kierreellä paidan ja puvun ylleen. Viisivuotias lapsi seuraa isän viuhdomista niska vieterellä. Kohta ovi jo käy, isä on taas poissa. Viisivuotias huoahtaa äidilleen: - Isä tuli, isä meni. Haju jäi. (Naapurin tyttö 5v.)

Lapsen ensimmäiset elinvuodet ovat tärkeitä sukupuolisen identiteetin kehittymiselle ja isän puuttuminen näyttää juuri tuolloin heikentävän minuuden kehitystä. Toinen tärkeä ajankohta on murrosikä, joka luo vanhemmille ja lapselle mahdollisuuden persoonallisuuden seestymiseen ja yliminän kehittymiseen. (Keltikangas-Järvinen 1994, 97-101; Furman 1998, 52-53.)

Isä on koko ajan perheessä lapsille paitsi isä myös miehen ja aviomiehen perusmalli. Pojan kehityksen keskeinen tekijä on samastumismalli, jota isä miehenä pojalleen edustaa. Psykoseksuaalisen kehityksen kannalta isän ja pojan suhde on jännitteinen niin

oidipaalivaiheessa kuin usein myös murrosiässä. (Dunderfelt 1996, 69) Kuitenkin tämä kaikki on välttämätöntä pienen miehen kasvulle. Samastuminen mieheen ja isään on tärkeää. Samalla pojan olisi koettava myös äidin taholta tuleva roolin vahvistaminen. Pojan kehitykselle on erittäin tärkeää se, että äiti ihailee ja pitää häntä todellisena pikkumiehenä isän rinnalla. Sinkkonen (1998, 115) toteaaakin, että liian moni isä ottaa pienen poikansa uhoamisen haasteena, jonka hän musertaa ylivoimallaan ja tekee siten suurta vahinkoa lapsen omanarvontunteelle.

Isän merkitys tytölle noudattaa samanlaista kolmiosuhteen perusdynamiikkaa. Äiti on luonnollisesti tytölle naisen ja aviovaimon perusmalli ja samastumiskohde. Kuitenkin on erittäin tärkeää, että tyttö saa myös isän hyväksymisen ja vahvistuksen pikkunaisen rooliin. Pieni tyttö toivoo saavansa isän huomiota ja ihailua sekä osaamisestaan että ulkonäöstään ja varsinkin ns. tyttöydestään, siitä että on ihana aivan sellaisena kuin on (Sinkkonen 1998, 117). Oidipaalivaihe ja murrosikä ovat erityisen herkkiä ajankohtia. Tällöin vanhempien leikilläänkin lausuma arvioiva lausahdus saattaa tuntua pitkään lapsen elämässä ja vaikeuttaakin sitä. (Dunderfelt 1996, 69-70.)

Isän poissaolon merkitystä lapselle ei voida kieltää. Monissa perheissä isä joutuu työnsä vuoksi olemaan paljon poissa kotoa. Muita poissaolon syitä voivat olla mm. asumusero tai avioero, sairaus ja kuolema. Kun isän poissaolon merkitystä arvioidaan, on otettava huomioon, onko kysymyksessä väliaikainen vai pysyvä poissaolo. Isän ja lapsen väliseen suhteeseen näyttää poissaolon pituus selvästi vaikuttavan. Myös isän poissaolon syy on lapselle merkittävää. Tärkeää on huomata, että näissä asioissa lapsen iällä ja sukupuolella on merkitystä, samoin äiti-lapsisuhteen laadulla, sisarussuhteilla sekä sosiaalisella taustalla. Eskon (1984, 30) mukaan poissaoleva isä voi myös omalla tavallaan vaikuttaa lapseen ja hänen kehitykseensä. Isän psykologinen vaikutus voi välittyä lapselle muistikuvina tai muiden aikuisten kertomusten perusteella. Näin isä on edelleen isä lapsilleen.

Nyt kun olen muuttanut työaikojani siten, että ehdin enemmän olemaan lapseni kanssa, olen huomannut miten täysin tyttäreni suhtautuminen minuun on muuttunut. Aikaisemmin tyttö selvästi vähän ihmetteli, että kuka tuo mies on, joka tulee illalla kotiin. Nykyään hän pitää minua yhtä tärkeänä kuin äitiäkin. (Eero)

Kun lapsen oma isä on poissa, voi korvaavilla mieshahmoilla olla suuri merkitys lapsen elämään. Veli, setä, kummi, isoisa, opettaja jne. mahdollistavat aikuisen mieshahmon havainnoimisen. Sisarusparvessa veljen läsnäolo saattaa lievittää isän poissaoloa, mutta se ei koskaan voi eikä saa korvata vanhemman asemaa. Jos vertaillaan poikien kehitystä perheessä, joissa on isä, sellaisten perheiden poikien kehitykseen, joista isä puuttuu, on isän ratkaiseva merkitys selvästi nähtävissä pojan maskuliinisuuden rakentumisessa. Tutkimuksissa on todettu, että isän puuttuminen aiheuttaa pojalle suurempaa riippuvuutta, vähäisempää aggressiivisuutta ja toisinaan myös vaikeuksia samanikäisten tovereiden joukossa. (Furman 1998, 56-57.)

Kasvaakseen ja kehittyäkseen tasapainoisesti lapsi tarvitsee kummankin vanhemman läheisyyttä, hyväilyjä ja suukkoja. Arvokkaimman tuen sekä tytön että pojan kehitykselle isä antaa hyväksymällä lapsen kokonaisvaltaisesti sellaisena kuin hän on. Ja vielä parempi on, jos isä voi välittää lapsilleen tunteen siitä, että hän rakastaa lastensa äitiä ja asettaa siten oman liittonsa ja vanhemmuutensa tavoittelemisen arvoiseksi.

Lapsen tulisi aina saada sydämessään tuntea, että hän kuuluu omille vanhemmilleen, on heidän omansa. Tämä koskee myös avioeron jälkeistä elämää. Olisi erittäin tärkeä ymmärtää se tosi asia, että kumpikaan lapsen vanhemmista ei saa kadota lapsen maailmasta tyhjyyteen. On hyvä muistaa, että omat epäonnistumisensa tai väärät tekonsa tunnustava isä ja äiti saattaa esimerkiksi anteeksi pyytämällä kohottaa auktoriteettiaan lapsen silmissä ja lisätä näin myös yhteenkuuluvuutta.

Jokainen isä tiesi ja koki olevansa tärkeä henkilö lastensa elämässä. Miehen isyyttä selkeästi vahvisti se, että lapsi osoitti avointa kiintymystä ja hellyyttä, mutta uskalsi myös kiukutella isälleen. Lapsen käytös kertoo siitä, että hän kokee isän turvalliseksi, joka pitää huolta, eikä hylkää lastaan missään tilanteessa. Isät kokivat merkitsevänsä lapsilleen siis ennen kaikkea turvallisuutta, sekä turvallista rajojen ja ohjaavien neuvojen asettajaa. Tämä tarkoittaa sitä, että isällä on tarvittaessa valta asettaa tiukatkin rajat lapsilleen. Lapset kunnioittavat tätä isän tehtävää ja toisaalta myös odottavat tällaista toimintaa isän taholta. Eräs isä halusi vedota voimakkaasti niin nuoriin kuin vanhempiinkin isiin, että he ottaisivat vastuunsa ja paikkansa lastensa elämässä, eivätkä missään tapauksessa jättäisi ja hylkäisi heitä.

3.2.3 Äidin näkökulma

Isyys... Jotenkin vain tuntuu, että äitiyden rinnalla isyys on aika abstraktia. (Seppänen 2000, 92.)

Mies ja nainen tarvitsevat toisiaan. Tämä tarvitsevuus korostuu erityisesti miehen isäksi ja naisen äidiksi tulemisessa. Koko naisen hedelmällisyyden toteutuminen on riippuvainen yhteistyöstä miehen kanssa. Lapsen synnyttyä tämä riippuvuus monipuolistuu. Äitiyys merkitsee naiselle suhteellisen epäitsenäistä elämää; äiti on alati lapsen palveluksessa. Nainen on äitinä pitkälle riippuvainen isästä ja tämän toiminnasta, tuloista ja menoista. (Juntumaa 1989, 137.)

Yleisesti ajatellaan, että lasten ollessa pieniä äitisuhde on lähes välttämättömyys. Kuitenkin äiti-lapsi-suhteen korostaminen on johtanut suureen yksipuolisuuteen esimerkiksi psykoanalyttiseen teoriaan pohjautuvassa yksilönhoidossa. Oidipaalikonfliktia on näin tarkasteltu vain yksilön näkökulmasta, vaikka todellisuudessa kyseessä on kolmen henkilön, äidin, isän ja lapsen muodostama suhdeverkko. Lapsi sisäistää jo varhain äidin ja isän tämän kolmiosuhteen edustajina. (Dunderfelt 1996, 68-70.)

Nykyaikana naisilla on suhtautumisessaan miehiin isänä kaksi toisistaan erottuvaa näkemystä. Toiset naiset kannattavat jaettua vanhemmuutta, jossa äiti ja isä ovat keskenään kumppaneita, toiset puolestaan sulkevat ja syrjäyttävät miehen pois kiinteästä äiti-lapsi-suhteesta ja korostavat siten itsenäistä äitiyden linjaa. Jaettu vanhemmuus tuo isälle suuria oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia ja odotuksia äidin taholta. (Juntunen & Krats 1997, 24) Keskeistä on huomata, että tähän vaikuttaa huomattavasti parisuhteen laatu. Läheisessä parisuhteessa puoliset tukevat toistensa toimimista niin äitinä kuin isänä. Juntunen & Kratsin (1997, 46) mukaan sekä puolisoitten emotionaalinen tuki, esimerkiksi rakkaus ja läheisyys että välillinen tuki, esimerkiksi lapsenhoito, ovat yhteydessä toisen puolison lisääntyneeseen toimintakykyyn vanhempana niin äideillä kuin isilläkin.

Läheinen ja aktiivinen isä merkitsee äidille ja perheelle tasapainoa. Hän antaa tukea ja laukaisee ongelmia sekä saattaa olla murtamassa äidin ja lapsen välistä epätarkoituk-

senmukaista riippuvuussuhdetta. Isän ottaessa aktiivisesti vastuuta lastenhoidosta ja perheen kokonaistilanteesta, vapautuu äiti monista aiemmin äidille itsestään selvästi kuuluneista velvollisuuksista. Näin äitiin kohdistunut paine ainoana lapsesta vastuussa olevana henkilönä vähenee ja hän voi alkaa toteuttaa itseään kodin ulkopuolella. (Sommer 1986, 51-52) Nainen siis odottaa mieheltään tukea naisena ja äitinä olemisessa, tunnustusta siitä, että hän on rakastettava nainen ja hyvä äiti sellaisenaan sekä seksuaalisesti hyväksyttävä ja tyydytystä tuottava kumppani. Tätä kaikkea ympäröi ja tukee miehen ja naisen välinen hyvä ja tasapainoinen kumppanuussuhde.

Lähes kaikki isät olivat keskustelleet lastensa äidin kanssa kasvatusasioista ja he olivat myös saaneet sekä positiivista että negatiivista palautetta. Palautteen antaminen koettiin erittäin tärkeäksi ja isyyttä rakentavaksi ja tukevaksi asiaksi. Äidin antama palaute merkitsi miehelle sitä, että hän huomasi käyttäytymisessään ja joskus myös ajattelussaan olevat puutteet ja mahdolliset laiminlyönnit. Palautteen avulla isä saattoi muuttaa omaa toimintaansa lasten ja perheen tarpeita vastaavaksi. Suurena ongelmana toisaalta nähtiin työ, joka verottaa paljon aikaa pois perheen yhdessäololta.

Isät kokivat, että heidän lastensa äidit etsivät miehestään tukea omalle äitiydelleen sekä kumppanuutta yhteistä arkea jaettaessa. Isien toivottiin ottavan yhtäläillä vastuuta lapsista ja perheestä kuin äitienkin. Läheinen ja aktiivinen isä tuo äidille ja perheelle tasapainoa.

Äidin antama palaute saattaa tukea miehen isyyttä, mutta pahimmillaan myös heikentää sitä. Tämä tarkoittaa sitä, että jos äiti haluaa miehestään osallistuvan ja tukea antavan isän, on naisen annettava miehelleen rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta. Jos isä ei saa riittävästi palautetta tai jos palaute on sisällöltään pääsääntöisesti negatiivista, on mahdollista, että isä vetäytyy eikä rohkene ottaa omaa isälle kuuluvaa paikkaansa perheessä. Tämän seurauksena nainen luonnollisesti antaa entistä enemmän negatiivista palautetta ts. nalkuttaa. Miehen ja naisen tarpeet eivät tällöin kohtaa ja kierre on valmis. Saman asian voi tiivistää sanontaan: antaessaan saa.

3.3 Isän rooli

Kun mies haluaa lapsen, hänestä katoaa poika, nuoruus ja viattomuus. Hänenstä tulee olennaisesti vanhempi, kokeneempi ja varovaisempi: hän ei enää luota pelkkään onneen seilatessaan elämän karikkoisilla vesillä. Ei, mies haluaa kartat, kompassit, tutkat ja kaikki mahdolliset apuvälineet. Hänenstä tulee oman laivansa kapteeni, oman itsensä herra. Hänen oletetaan myös tietävän elämästä jotain. Häneen luotetaan. Yhteiskunta luottaa häneen, samoin luottavat pankit ja vakuutuslaitokset ja osamaksukauppiat. Synnyttänyt mies ei ole mikään tuuliviiri. Paksunahkaisimmat eivät edes tunne tuuleeko vai ei. He vain porskuttavat, sillä heidän on pakko perheensä vuoksi unohtaa kaikki muu. (Juntumaa 1989, 117.)

Miehessä ja isän roolissa on tapahtunut viimeisten vuosikymmenten aikana muutoksia. Näitä miehisessä sukupuoliroolissa tapahtuneita muutoksia ei pystytä tarpeeksi havaitsemaan, ellei ensin analysoida sukupuoliroolien ja yhteiskunnallisten kehityssuuntausten välillä vallinneita yhteyksiä. Naisten tuleminen työmarkkinoille, miehen ensisijaisen elatusroolin heikkeneminen perheessä sekä naisasialiike ovat olleet vaikuttamassa siihen suuntaan, että miehen rooliin on alettu sisällyttää siihen aikaisemmin kuulumattomia toimintoja. (Sommer 1986, 15-26.)

Sosiologi Matti Kortteisen (1982, 195-196) tutkimuksessa elämäntapojen muutoksesta käsitellään asuinympäristöjä ja elämäntapojen muutoksia sekä niiden vaikutuksia erilaisiin perheisiin sekä niissä vaikuttaviin vuorovaikutussuhteisiin. Miehen ja isän roolin muutos pehmeämmäksi ei ole yhteiskunnallisesti välttämätöntä vain vaimon, lasten ja perheen kannalta vaan nimenomaan miehen itsensä kannalta. Pehmenemisen kautta mies saavuttaa itselleen uusia elinolosuhteita vastaavan työnjaollisen aseman perhe-elämässä. Uudet elinolosuhteet voivat merkitä sitä, että perhe ei enää pääsääntöisesti rakennu ainoastaan työnteon vaan myös tunnesuhteiden varaan.

Naisen yhteiskunnallisen roolin voimakas muuttuminen on muuttanut myös miehen roolia isänä. Isät ovat joutuneet lähestymään lastensa maailmaa ja pystyvät hyväksymään hoivaavat puolensa. Omalta isältä saatu isyyden malli on ollut todennäköisesti hyvin erilainen kuin nykypäivän isän malli. Isän rooli on joutunut suureen muutospaineeseen. Nykyisin isän on opittava vaihtamaan vauvalle vaipat, lämmittämään tuttipul-

lot, tiskaamaan astiat, pesemään pyykit ja pitämään muutenkin huolta perheestä. Kuitenkin olisi tärkeää säilyttää myös miehisyyden ja isyyden olennaiset puolet: vahvuus, voima ja turvallisuus, joiden varassa lapsen minuus voi rakentua. (Alijoki 1998, 21.) Uuden roolinsa omaksunut isä ei ole pelkkä pehmo, vaan mies sanan syvällisessä merkityksessä.

Mielestäni nimitys pehmoisä on sillä tavalla harhaanjohtava, että tasa-arvostahan perheessä on kysymys. En silitä paitojani eikä sitä tällä hetkellä tee vaimonikaan. Vaimo pesee kyllä pyykit. Vaimo onnistuu pyörittämään perheen kotitaloustöitä, mutta olemme palkanneet avuksi myös lastenhoitajan, koska vaimonikin on kokopäivätyössä ja hän tarvitsee paljon aikaa myös omiin muihin töihinsä. (Paavo)

Sinkkonen (1998, 100) kuvaa isän oivalliseksi leikkijäksi, joka tarjoaa lapselle mahdollisuuden rikkoa rajojaan ja saada voimakkaita elämyksiä. Isän tehtävänä on siis rikastuttaa äidin roolia ja tarjota sille vaihtoehtoja. Isä rajoittaa lapsen haluja ja kaikkivoipaisuuskuvitelmia ja siten edistää symbolifunktion kehittymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että isä omalla toiminnallaan auttaa lasta irrottautumaan äidistä. Samalla mies osoittaa lapselle, että perheen keskeisin suhde on isän ja äidin välinen suhde ja tätä kautta isä pääsee läheiseen suhteeseen lapsen kanssa.

Aikaisemmin muodissa olleen pehmoisän ja äidin apulaisen paikalle on nyt tullut itsenäinen mies, joka elää perhe-elämää täysillä. Isä ei ole enää vain rajojen asettaja, vaan molemmat vanhemmat ovat vastuullisia kasvattajia. Myös isä osallistuu enemmän lapsen maailmaan, hänen toiveisiinsa, huoliinsa ja pelkoihinsa. Tämän päivän ja tulevaisuuden isä ei ole kovis eikä pehmo, vaan uusi kokoisä. (de Rita 1998, 68.)

3.4 Isyyden toteutuminen

Meidän isällä on ruskeat hiukset. Hän tekee kovasti töitä, ja auttaa läksyjen teossa, jos on vaikeuksia. Hän käy kalassa pikkuveljeni kanssa, ja lukee pikkusiskolle iltasatuja. Isä on kaikin puolin kiva. Hän ei huuda turhaan eikä vaadi liikaa. Isällä on äidin kanssa oma firma. (Ahokallio 1997, 29.)

Perinteisen käsityksen mukaan isyys ja isyyden eri puolet eli biologinen, sosiaalinen, juridinen ja psykologinen, ovat yhdistyneet yhdessä ja samassa mieheessä. Avioerojen ja

uusperheiden yleistyessä ei ole enää harvinaista, että kaksi miestä jakaa isyyden siten, että toinen on lapsen juridinen ja toinen psykologinen isä ja biologinen isä voi olla vielä erikseen. Miehen kannalta tällaiset olosuhteet luovat tilanteita, joissa isyyden toteutuminen arkielämässä joutuu kovalle koetukselle, koska hän ei ole kaikkien perheessä elävien lasten biologinen tai juridinenkaan isä. Lapset eivät aina edes pidä häntä psykologisesti isänään jos heidän poismuuttanut oikea isänsä pitää riittävästi heihin yhteyttä. Ei todellakaan ole ihme, jos mies on itsekkin hämmentynyt tällaisessa tilanteessa ja kokee epävarmuutta ja huonoutta isyyttä toteuttaessaan. (Huttunen 1992, 26.)

Isyys toteutuu jokapäiväisessä arkisessa elämässä yhdessä lasten kanssa. Isyyteensä tyytyväiset miehet eivät ole kopioita äidistä, ammatistaan luopuneita pehmoja tai koti-apulaisia eivätkä myöskään vaimojensa juoksupoikia. Isyys merkitsee heille itse luotua elämän aluetta, josta he selviytyvät tarvittaessa yksinkin. Isyyden toteutuminen ei merkitse lapsen palvelemista tai pelkästään rajojen asettamista. Enemmänkin se tarkoittaa olemista lapsen käytettävissä, turvaa ja tukea. Se voi olla lapsen kanssa aktiivista tekemistä tai lähellä olemista, mutta myös lapsen jättämistä rauhaan omien puuhiensa tai ystäviensä kanssa. (Juntumaa 1989, 124-125.) Tämä tarkoittaa kokonaisvaltaista lapsen kasvun ja kehityksen tukemista ja kunnioittamista. Parhaimmillaan isyys toteutuu siis syvässä ja avoimessa vuorovaikutussuhteessa lapsen ja isän välillä.

Isyyden toteutumistapoja on yhtä monta kuin on isiäkin. Siihen vaikuttavat mm. miehen oma persoonallisuus, kyky ottaa vastuuta, kypsyys miehenä ja isänä sekä oman isän antama malli tai sen puuttuminen. Ulkoapäin tulevia vaikuttajia ovat ansiotyö tai sen puuttuminen työttömyydestä tai sairaudesta johtuen. Monien isien mielestä isyys toteutuu voimakkaimmin juuri tunnetasolla. Toisaalta ei voida väheksyä myös niitäkään isiä, joiden isyys toteutuu melko pitkälti elatusmaksujen maksajana.

Ehkä isyys pitäisi nähdä ennen kaikkea mahdollisuutena, joka suo liikkumavapauden miehen omille valinnoille ilman jäykkien roolimallien pakkoa. Isyydestä puhuttaessa muistutetaan helposti, että nykysukupolven miehiltä puuttuu isän malli. Avoin valintatilanne nähdään yleensä ongelmana. Varmasti sekin herättää isissä hämmennystä ja epävarmuutta. Miksi se ei voisi olla myös voimavara? Tällöin miehet säästyvät ihanne isän mallin tuomilta vaatimuksilta. Tällöin ainoa olemassa oleva esimerkki on oman isän tai isoisan tms. antama. Tärkeämpää on ehkä kuitenkin se, ettei tämä malli tai esi-

merkki näytä aina sisältävän miehen oman identiteetin kannalta keskeisiä elementtejä. Kyseessä on enemmänkin jonkinlainen päätös siitä, miten hoitaa roolinsa isänä. Selvästi näyttäisi olevan niin, että miehen yhteiskunnallisiin rooleihin kohdistetut odotukset ovat ahtaampia ja vähemmän omaa valinnanvaraa jättäviä kuin naisella.

Vain yhden roolin toteuttamisessa nyky-yhteiskunta suo miehelle suuremman liikkumavapauden kuin naiselle. Se koskee kunkin tapaa toteuttaa oma vanhemmuutensa. On todella hienoa, että miehen valinnanvapaus toimia parhaaksi katsomallaan tavalla on juuri isän roolin toteuttaminen, onhan se jos mikä miehen rooleista tärkein.

Jokainen isyys täytyy luoda tapauskohtaisesti ja kunkin omalla tavalla. Luominen on jumalallinen prosessi. Siinä on isyyden mahdollisuus ja kauheus. Siinä on voima ja heikkous! (Seppänen 1999, 93.)

3.5 Isyys on lahja

Psykoanalyttisessä tulkinnassa Manninen (1991, 101) kuvaa miehen sisäistä tarvetta läpi koko elämän ajan mitata minuuttaan ja maailmaa vasten sitä ihannekuva, jonka hän on luonut ihmisen toiminnasta ja miehisen tavoittelun kohteista. Eteenpäin ja ylöspäin elämässä on miehisyiden sisäinen haaste, johon hän haluaa päästä. Tämä halu pyrkiä eteenpäin tuli esille myös muutamien haastattemieni isien vastauksissa.

Merkitsehän se paljonkin, kun on kaks lasta, se on tavallaan mahtava lahja, että on saanu ne lapset yleensä, on tavallaan saanu sellasta aikaan tässä maailmassa, että niinku jää itsestäki sitte muisto tänne, lasten kautta elämä jatkuu. Se on semmonen onnellinen olotila, kun on vaimon kanssa tavattu ja meille on nämä lapset lopulta tulleet, onhan se niinku mullistanut sen, kun minäkin olin 29-vuotias, kun tapasin tulevan vaimoni eikä sillä tavalla ollu kokemusta lastenhoidosta, on pitäny ottaa huomioon aviopuoliso ja myös lapset. Sitä kokee ehkä jonkinasteista ylpeyttä, että on saanu kaks lasta aikaseks. Kyllähän se varmaan niinku korostaa sitä miehisyttä. (Tapio)

Kyseisen isän vastauksesta tulee selvästi ilmi, että lapset lisäävät merkittävästi isän miehisyttä ja lapset koetaan tärkeiksi erityisesti elämän ja suvun jatkuvuuden kannalta.

Tämä tukee miehen identiteettiä miehenä ja isänä. Perheen perustaminen, lapset ja avioliitto ei kuitenkaan kyseisen miehen kohdalla ole olleet itsestäänselvyyksiä, vaan hän näkee lapset erityisenä lahjana, voisiko sanoa jopa siunauksena.

Isyyden merkitys on tuota noin niin, ensimmäiseksi minusta se, että isän pitää tunnustaa itselleen se, että on vastuussa lapsistaan ja heidän hoidostaan omalta osaltaan ja heidän tulevaisuudestaan. Ja tuota noin niin, sanotaan näin, että tuota niin, että siinä vaihees, kun isäks tuli, niin oikeastaan voisi ajatella näin, että ennen kun ajeli autolla niin aina tuntu, että kun on mersu alla, tuota niin, on kaikki asiat kunnossa, mutta tuota niin, kun lapsia tulee, niin se on niin kun toinen mersu. Että sen niinku kokee ihan hyvänä asiana. Miehisyydelle isyys on tärkeää, se homma on niinku korostunu sen jäläkeen, kun lapsia on tullu useita ja tuota niin, kyllä se miehisyyden tunnetta korostaa. (Aimo)

Mielenkiintoista oli se, miten isien kokema maailma ja arvostukset nousivat esille heidän tavassaan vastata isyyden merkitystä koskevaan kysymykseen. Lasten ja perheen arvo nähtiin osana statusta ja merkinä hyvästä asemasta yhteiskunnassa. Isä saattoi kuvata lastensa merkityksen aineellisten asioiden kautta, asioiden, jotka selvästi olivat hänelle tärkeitä. Esineellistäminen ei ollut negatiivissävytteistä vaan tavoitellun, arvokkaan ja merkityksellisen asian saamista itselle; oli se sitten auto tai lapsi. Kaikki haastattelemani isät korostivat erityisen paljon isyyden tuomaa vastuuta lapsista ja perheestä konkreettisina isyyden merkityksen ja sisällön perusasioina. Kortteinen (1982, 182) toteaa tästä, että miehen keskeisiin tehtäviin kuuluu se, että hän hallitsee, on turvallinen ja kantaa vastuun.

No, tietysti kun avioliitossa ollaan, niin sitä on odotukset ollu siinä, että kun naimisiin on mennä ja että lapsia mahdollisesti tulee ja niitä on tullu, että se on kuitenkin aika tärkeä avioliitossa. No, miehellä on semmonen määrätty rooli, että tai ainakin kuvitellaan, että on määrätty odotukset, ainakin nuorempana, että kyllä se sellaisen oman paikan tässä yhteiskunnassa antaa... (Aimo)

Isyyden merkitys nähtiin paikan antajana ja määrittäjänä yhteiskunnassa. Avioliitossa keskeisenä asiana olivat lapset, joita pidettiin selvänä siihen kuuluvana osatekijänä; vasta lasten myötä perhe koettiin perheeksi.

Kyllä mä oon pitäny isyyttä tärkeänä, vaikka oonkin ottoisä. Mä oon ottanu Ilkan heti omaksi lapseksi. Ehkä mä oon silti hyvä isä ollu, vaikka oonkin otto. Kyllä se varmaan tuntu, sellanen isän tuntu, kun lähti pojan kanssa traktorilla. Voi kaveriks pyytää. Tuli semmonen hyvä olo. (Olavi)

Isyyden merkitystä ei näyttänyt millään tavalla vähentävän se, oliko lapsi biologisesti oma vai ei. Mies koki isyyden tuovan hyvää oloa, mieltä ja sisältöä elämään. Miehen ei tarvitse olla biologinen isä, tavoittaakseen isyyden syvimmän olemuksen.

Mä luulen, että se merkitsee lapsille paljon. Mä oon niiden mielestä onnistunut isä. Ne on läheisiä, mutta ne uskaltaa myös riidellä mun kans. (Timo)

Kyllä mä luulen, että mun merkitys on suuri mun lapsille. Ainakin se, mitä mä näen nuasta lapsista, niin mun rooli heidän elämässään, mun ymmärtääkseni, on erittäin tärkeä. Ja sinänsä jo heidän tulevaisuutensa kannalta se on hyvin merkittävä asia. (Jukka)

Aina on isäks sanottu. (Olavi)

No, kyllä lapset sen varmaan sillä tavalla näkee, että isällä on se määrätty vastuu. Siinä on määrättyjä iloja, mutta on siinä määrättyjä vastuuta ja paineitaakin. Lapset sen kuitenkin varmaan, vaikka ovatkin pieniä, sen ymmärtää, että niitä molempia tarvitaan. (Simo)

Kaikki isät uskoivat oman merkittävyyteensä lastensa elämässä. He saivat kokemuksen ja palautteen omasta tärkeydestään suoraan lapsilta. Isä, joka vaivautuu eläytymään ja tietoisesti olemaan vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, saa myös lapsiltaan paljon (Alijoki 1998, 22). Isän merkitystä lapselleen pelkistetyimmillään kuvaa Olavin lausahdus. Olavi on ottoisä, mutta vuosien saatossa hän on kokenut, että sillä ei niin ole väliä onko otto vai ei. Pääasia on, että välittää lapsestaan aidosti ja tosissaan. Olavin lauseessa kiteytyy selkeästi se, miten tärkeän merkityksen ja tunnesiteen jo itse sana isä miehelle antaa.

Pojan ensimmäinen sana on nyt virallistettu. Pappa, isä. Tietenkin tuntuu liikuttavalta ja ihanalta, kun poika hokee pappansa moneen kertaan, kun olemme iltaa kaksin kotona. (Seppänen 2000, 202.)

Isyyden käsitteet voidaan jakaa biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen (Huttunen 2001, 63). Kuitenkin juuri psykologisella isyydellä tarkoitetaan

isäsuhteen tunnepohjaista, kiintymykseen perustuvaa isyyden puolta. Psykologinen isyys määrittyy ennen kaikkea lapsen kautta: ketä lapsi pitää isänään, kehen lapsi on kiintynyt, keneen lapsi turvaa ja kenellä on lapsen kasvatukseen liittyvää arvovaltaa. Miehen kannalta psykologisen isyyden voi tunnistaa silloin kun lapsella on miehelle monia tunnepohjaisia merkityksiä, niin että mies kokee lasta kohtaan voimakasta halua hoivata, suojella, auttaa, tukea henkisesti, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä. Tällöin voidaan sanoa, että isän ja lapsen välille on muodostunut kiintymyssuhde. Olennaista tässä on se, että molemmat kokevat aitoa iloa ja tyydytystä vuorovaikutteisesta yhdessäolosta. Lapsi voi kokea turvallisuutta ja luottamusta, mies puolestaan lapsen häntä kohtaan osoittamaa tarvitsevuutta, joka jo sinällään tuottaa miehelle mielihyvää. (Huttunen 2001, 64-65.)

Useimmat miehistä olivat saaneet lapsensa äidiltä palautetta omasta isyydestään. Palaute oli ollut sekä negatiivista että positiivista. Negatiivista palautetta ei suinkaan nähty pelkästään moitteena, vaan rakentavana ja aiheellisena kritiikkinä, jonka mukaan isä voi muokata omaa käytöstään ja toimintaansa.

Kyllä minä oon palautetta saanu. Minä oon saanu hyvää palautetta ja minä oon saanu negatiivista palautetta, joka on sinänsä rakentavaa, koska se pitää antaa silloin, kun siihen on aihetta. Kyllä mä oon molemmat palautteet saanu. Ja kyllähän mun käyttäytymises sellaanen, kun yrittäjänä on kiireinen ja palio pois oleva. Ja vaikka olis kotona, niin ajatukset on kuiteskin töis, niin huamauttaminen näistä asioista ja palauttaminen siihen kotia ja niitten lasten tyä, se on ollu, se on ollu mulle tiätyllä lailla negatiivinen palaute, mutta se on kuiteskin ollu rakentavaa, koska mä oon silloin hoksannu sen itekkin, että lapsille ja perheelle pitää antaa aikaa. (Jukka)

Mies haluaa, että vaimo osoittaa arvostusta häntä kohtaan. Olisi tärkeää, että vaimo sanoisi puolisolleen aina silloin tällöin, että mies on hänelle tärkeä osa elämää ja hyvä isä. Usein negatiivinenkin sanottava otetaan paremmin vastaan, kun siihen mukaan sisällytetään kehumista ja hyväksyntää.

Noo, kyllä jollakin tavalla, kun aatellaan tilanteessa, semmosissa tilanteissa, kun ei ole jotakin tehnyt, sellasessa negatiivisessa, johtuen tietysti matkoista tai tilanteista tai joitakin asioita omasta ymmärtämättömyydestä, mutta on sieltä tietysti positiivistakin palautetta tullut. Erotilanne itsessään on aina niin vaikee, että saattaa unohtua pääasia, tulee ite kunkin pahasti sanottua, millä ei pitäis olla merkitystä lapsen kannalta, niinku ne aikuiset ne omat asiansa riitelee. (Risto)

Erotilanteessa palaute näytti helposti menevän pelkästään negatiivisen syyttelyn puolelle. Isä pohti kuitenkin vastauksessaan sitä, ettei isän ja äidin välisellä keskinäisellä, negatiivissävytteisellä palautteella pitäisi olla lapsen itsensä kannalta mitään merkitystä. Palautteen tarkoitus tulisi olla lapsen asemaa parantava suhteessaan isään. Useimmat isät olivat kokeneet sen juuri tällä tavoin. Vaimo sai palautteen avulla miehen kiinnittämään huomiota lapsiin ja omaan asemaansa lastensa elämässä.

Suomessa solmitaan keskimäärin noin 23 000 uutta avioliittoa vuodessa ja vastaavasti otetaan noin 13 000 eroa vuodessa. Näitä lukuja vertaamalla näyttää siltä, että peräti 60 prosenttia avioliitoista päättyisi eroon. Tämä luku vaikuttaa kuitenkin aika pessimistiseltä, joten asiantuntija-arviot liikkuvat noin 48-50 prosentin paikkeilla. Avoliitossa asuvien parien avoeroja ei virallisesti tilastoida, mutta se tiedetään, että avoliitot hajoavat vielä helpommin kuin avioliitot. Se, että avioerot ja avoerot ovat huikeasti lisääntyneet, kertoo selvästi yhteiskunnassa tapahtuneesta voimakkaasta individualistisesta ajattelusta. Keskeiseksi ajattelun malliksi nousee tällöin ajatus siitä, mitä minä saan tai mitä minä menetän. Tärkeää individualistisessa ajattelussa onkin vain omat edut ja omat menetykset. (Sinkkonen 1998, 201; Huttunen 2001, 48.)

Huttunen (2001, 37) toteaaakin, että perhemuutosten yleisenä taustavoimana on pidetty juuri individualismia, ihmisten halua kohti yksilöllisyyttä – kohti itsensä kiistatonta toteuttamista. Samalla kun yhä harvempi ihminen enää ajattelee, että ihmisen elämää säätelevät ennalta määrätyt sitoumukset ja velvoitteet, yhä useampi haluaa nähdä elämän omien henkilökohtaisten päämäärien ja valintojen koosteena, jonka yksilö voi vapaasti ponnistellen ja omia taitojaan hyväksi käyttäen lopulta tavoittaa. Tätä laaja-alaista ja syvältä käyvää arvomaailman muutosta on pidetty yhtenä keskeisenä modernin aikakauden tunnusmerkkinä (Huttunen 2001, 37).

Kuitenkin on hyvä muistaa, että avioero tai myös avoero, siis lapsen vanhempien ero, ainakin periaatteessa koskee parisuhdetta ei vanhemmuutta. Tällöin onkin tärkeä keskittyä miettimään enemmän sitä, mitä yleisimpiä vaikutuksia nykyisellä eroamiskäytännöllä on perheiden vanhemmuuteen ja kuinka eron jälkeistä vanhemmuutta voitaisiin tukea. (Huttunen 2001, 48-49.)

Huttunen (2001) toteaa, että vanhempien parisuhteen riskialttiuden lisääntyminen tuottaa joka tapauksessa miehille ja isille uusia haasteita, koska isyyden säilyminen ei ole niin itsestään selvää kuin ennen vanhaan vakaampina aikoina. Totuus on, että viimeistään erotilanteessa perinteisinkin mies miettii suhdettaan lapsiinsa ja puolisoonsa sekä myös isyyden merkitystä hänelle itselleen.

3.6 Avioliitto on tasavalta, mies presidentti

Kysyttäessä haastateltavilta isän roolista, jakaantuivat mielipiteet melko pitkälle siten, että osa isistä piti roolijakoa hyvin selkeänä perheessä ja osa puolestaan ei nähnyt minäänlaista erottelua isän ja äidin tehtävissä lasten kasvatuksessa ja perheeseen liittyvissä asioissa. Kukaan isistä ei halunnut muuttaa rooleissa mitään, vaikka olisivat siihen kuvitellusti saaneetkin mahdollisuuden.

No, uskovaasena ihmisenä, mä lähren lähtökohtana siitä, että meillä pyritään elämähän siihen raamatun sanan mukaan ja raamattu sanoo, että mies on perheen pää. Se ei tarkoita alistamista, eikä nöyryyttämistä eikä ylivaltaa, mutta se tarkoittaa tietyllä lailla, että se perhe kunnioittaa sen isän ja isän päätökset perheen päässä ja jos se päätös on semmonen perheenpätös ja pitää sen olla tiätysti myös inhimillinen, eihän sitä ihan mitä sattuu voi teherä, mutta tää on mun mielestäni selekeen semmonen rooliero, mikä on ainaki niinku meirän perhees. (Jukka)

Kristillisiä arvoja kunnioittavassa perheessä vaikutti vallitsevan vanha näkemys isästä perheen päästä. Tällöin isyydessä nähdään vielä jäänteitä sosiaalisesta instituutiosta, johon liittyy isän auktoriteetti ja oikeus tehdä päätöksiä lastensa ja mahdollisesti myös vaimon tulevaisuudesta (Korhonen 1999, 81). Selvää on, että perhe-elämä ja perheympäristöt tarjoavat rakastavaa ja palkitsevaa vastavuoroisuutta ja ne näyttävät olevan keskeisiä asioita esimerkiksi lapsen kasvamiselle pystyväksi aikuiseksi sekä älyllisellä, sosiaalis-moraalisella että persoonallisuuden alueella. Kun otetaan huomioon monet yhteiskunnalliset muutokset, jotka muokkaavat modernia länsimaista perhe-elämää, on hyvin kiinnostavaa asettaa nämä yhteiskunnallisten arvojen muutokset yhteyteen perhejärjestelmien sisäisen toiminnan kanssa. (Gerris 1994, 144-145.)

Ei ole yllättävää, että kautta historian kaikissa yhteiskunnissa perhe-elämä on ollut arvostettua ja arvolatautunutta. Hyvän ja onnellisen perhe-elämän keskeisiksi tehtäviksi nähdäänkin lämpimät ihmissuhteet, huolenpito, turvallisuus, yhteenkuuluvuuden tunne, suvaitsevaisuus ja hyväksyntä.

Haastattelemiani isät pitivät rooliaan myös merkittävänä kurinpitoasioissa ja viimekädessä rajojen asettajana. Monet mainitsivat omasta lapsuudestaan kuria pitävän isän, mutta se koettiin kuitenkin pääsääntöisesti hyvänä asiana. Isän rooli nähtiin perhettä suojelevana ja puolustavana tekijänä. Kuten eräs isistä puki sen sanoiksi: Isän pitää olla se ankarampi käsi.

No, tietysti tuosta tasa-arvosta paljon tänä päivänä puhutaan monessa avioliitossa, että sitä ei niinku välttämättä ole yhteiskunnan taholta pystytty muuttamaan, että se on niinku varmaan se siinä parisuhteessa pitkälle muotoutuu ja tietysti täytyy miehen ja naisen olla yhteistyössä siinä. Tänä päivänä molemmat on kuitenkin töissä ja silleen, että joutuu sitten aina vähän joustaan molemmin puolin. No, leikillisesti voidaan sanoa näin, että avioliitto on tasavalta, mutta mies on sen presidentti, mutta se, eihän se välttämättä näin oo, mutta kyllähän se mies monesti pyrkii sen roolin niin kun ottaan, jos sellaisia tiukkoja paikkoja tulee. Mutta se voi myös olla kummin päin vaan. Se riippuu aina siitä elämäntilanteesta missä mennään. (Jussi)

Useat isät tunnistivat selkeän muutoksen tapahtuneen vanhempien rooleissa. Selkeät roolijaot olivat miesten mielipiteiden mukaan häviämässä ja kumpikin vanhempi hoiti perheessä olevia tehtäviä ja lapsia ajan ja työnteon suomien mahdollisuuksien mukaan. Tehtäviä ei jaoteltu miesten töihin tai naisten töihin.

No en tiä, jos mennään vanhan tavan mukaan nii äiti on äiti, eli on tietysti omalla tavallaan lähempi, kun on synnyttänyt, se on kuitenkin se perinne, mikä on siellä, mutta kyllä kai se nykyaikana on muuttunu, sillä tavalla, että töissä on molemmat vanhemmat, niin nekin hoitaa asioita sillon, kun on paikalla ja ei sitä sillä lailla voi sysätä toiseen tai toiseen. Siis nää vanhat roolimallit on, että isä, mies pojalle ja äiti tytölle, niin ei niitä sillälailla oo kun ennen... (Aimo)

Vaikka äidin ja isän roolijako lasten kasvatuksessa ja perhe-elämässä olikin isien mielipiteiden mukaan hälvenemässä, isät näkivät äidin aseman lastensa synnyttäjänä tärkeänä asiana ja lähentävänä tekijänä lapsiinsa. Tärkeänä osana roolia oli isän läsnä oleminen

lapsen elämässä; tietynlaisen herkkyyden, läheisyyden ja välittämisen osoittaminen lasta kohtaan.

Isällä on tärkeä rooli ja niin on myös äitillä, ne on vähän erilaaset roolit. Tiätysti äiti on tosi tärkeä. Isälle on tärkeä se, että välittää, osoittaa ja näyttää, että ne on tärkeä ne lapset ja rakastaa niitä, eikä hylkää, eikä jätä. (nyyhkäisy) Olis tärkeä, ettei nuoret eikä vanhat isät jätä vaan lapsiansa, oli elämäntilanne sitten mikä hyvänsä. Että voi luottaa siihen, että isä ainaskin on ja huolehtii. Tärkeä on ettei hylkää... (Jukka)

Jukka oli kokenut omassa elämässään kovia ja hän suhtautui hyvin tunnevaltaisesti isän rooliin perheessä. Hän koki äärettömän tärkeänä sen, että isä ei jättäisi perhettään ja että isä ymmärtäisi hankalassakin elämän tilanteessa oman roolinsa perheen keskeisenä hahmona. Jukkaa kuunnellessani mieleeni muistui Jari Sinkkosen (1998, 73) toteamus, että vanhempien hyvä parisuhde on lapsen paras koti. Totuushan on, että vanhempien keskinäiset ongelmat haittaavat kiistattomasti lasten kehitystä. Sinkkonen (1998) huomauttaakin, että jos lapsen tunne-elämän vaikeudet ovat seurausta vanhempien jatkuvasta riitelystä tai jopa perheväkivallasta, on hyödytöntä etsiä lapselle terapiaa, jotta hän jaksaisi elää perheessään. Hoitaminen on aloitettava aukomalla vanhempien parisuhteen solmuja ja mahdollinen väkivalta on saatava loppumaan heti.

3.7 Lapset tekevät isän

Kysymys isyyden toteutumisesta konkreettisesti isän elämässä koettiin yllättävästi melko teoreettiseksi ja vaikeaksi vastata. Muutamat isät kuitenkin vastasivat tähänkin kysymykseen selkeästi ja hyvin harkitun oloisesti. Päättelin tästä, että osa miehistä oli selvästikin pohtinut isyyttään jo aiemmin ja he olivat muodostaneet siitä itselleen selkeän näkemyksen.

No, sehän tietenkin toteutuu ihan jokapäiväisessä elämässä. Kasvattamisessa ja semmosissa päivän askareissa ja lasten ohjauksessa ja esimerkin antamisessa. Kyllähän se toteutuu tässä arkielämässä, ettei siinä mitään semmosta ohjelmaa oo. Joka päivä yrittää asiaa viii eteenpäin. Tietysti sitten jos ajatellaan tämmöstä asiaa, että niitä roolia liian tarkkaan mietitään, niin siinä kohalla niitä ongelmatilanteita voi tulla... (Aimo)

Kyseinen isä on selkeästi nähnyt roolinsa kokonaisvaltaisesti ja pystyy melko selkeästi kertomaan isyytensä toteutumisesta käytännön elämässä. Hän näkee isyyden toteutuvan arjen keskellä, jokapäiväisessä elämässä omalla painollaan. Hän tuntuu saavan tyydytystä isyytensä toteuttamisesta, vaikka hän ei sitä kovinkaan paljon korosta.

Nyt kun on lapsenlapsia, niin nämähän on tärkeitä. Tosi tärkeitä. Monta kertaa on mies silloin, tuntuu, että se isyys niin kun silloin jatkuisi. (Paavo)

Kyseinen isä kokee suurta tyydytystä siitä, että vaikka hän on pienen lapsen isä hän on myös jo isoisa. Isyys hänen kohdallaan kertautuu, moninaistuu. Hän kokee isänä olemisen monta puolta yhtä aikaa ja samalla kokee varmasti myös jotakin syvällistä suvun jatkumisen elämän helminauhassa. Oman lapsen ja lapsenlapsen elämässä läsnä oloinen ja eläminen, heidän kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa osana oloinen, antaa selkeästi voimakasta tyydytystä, iloa ja elämän jatkuvuuden tunnetta. Isyyden toteutumiseen ja sen merkityksellisyyteen näyttäisi selkeästi vaikuttavan kokemus osallisuudesta lasten kasvuun ja kehittymiseen.

Keski-ikäinen mies on usein jo ehtinyt selvitä pahimmista elämän varrella vastaan tulleista taloudellisista huolista. Hänen persoonallisuutensa on ehtinyt kypsyä, eikä vastuun ottaminen tunnu enää niin kauhistuttavalta. Miehellä saattaa olla eron päättynyt liitto takanaan, josta on jo aikuisia lapsia ja uusi liitto halutaan usein vahvistaa tai sientöidä hankkimalla uusi yhteinen lapsi. Totuus on kuitenkin, että keski-ikään ehtinyt isä kokee siinä missä nuorempikin mies, lapsen mukanaan tuomat rajoitukset. Keski-ikäinen mies saattaa suhtautua lapseensa jo enemmän isoisämäisen lempeästi. (Sinkkonen 1998, 47.)

Monet isät kokivat isyyden toteuttamisen tarkoittavan samaa, kuin lasten kanssa konkreettinen tekeminen ja peuhaaminen.

Laiskuutta lukuun ottamatta isyyteni toteutuu kohtuullisen hyvin. Laiskuus on yhtä kuin epäaktiivisuutta lasten kanssa touhuamiseen ja peuhaamiseen. (Risto)

Mitähän minä tuohon vastaisin...kai se on sitä, että tässä perheessä oon isänä ja huolehtii lapsista ja saa siitä itselleen tyydytystä siitä, kun kahtoo noita lapsia, ne on siinä noi lapset ja niitten kanssa pystyy tekemään yhä enemmän, mitä suuremmiksi ne kasvaa ja emmä tiiä... (Aimo)

Isyyden toteutuminen sai konkreettisen muodon juuri tekemisen kautta. Yhdessä tekeminen tuli selvästi kuvaan vasta sitten, kun lapset olivat hieman varttuneempia. Työttömyyden seurauksena isän kotona oleminen vaikutti saavan aikaan eräänlaista puolisisyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että isyys näyttäisi toteutuvan vain osittain eli puoliksi, jos isällä ei ole kodin ulkopuolista ansiotyötä. Työttömyyden vuoksi isä saattaa tuntea elämänsä puolinaiseksi ja se heijastuu myös hänen kokemukseensa isyyden toteutumisesta. Kokoisuus näyttäisi silloin toteutuvan sekä kodissa tapahtuvan, että kodin ulkopuolella olevan ansiotyön puitteissa. Miehisyyden ja siten myös isyyden tasapainoinen toteutuminen vaatii kotityön vastapainoksi myös ns. oikeaa työtä eli ansiotyötä.

Monet isät ovat pakotettuja paahtamaan pitkiä työpäiviä. Voidaan silti kysyä, että paahdetaanko monilla työpaikoilla myös siksi, että se tarjoaa isälle sellaisia onnistumisen ja menestymisen elämyksiä, joita ei kotona voi saada? Tällaiset ihmiset tuntevat olevansa usein korvaamattomia työssä, mutta eivät perheessä. Eräs isä sanoi osuvasti, että jos tuntuu siltä, että esimerkiksi kipeän lapsen kanssa ei voi olla töistä pois, kannattaa tehdä vesilasitesti: Kun kastaa sormen lasiin ja veteen jää kuoppa, silloin ihminen todella on työssään korvaamaton.

Kuitenkin on muistettava, että kodin ulkopuolella tehtyä työtä eli perinteisesti usein juuri isän työtä ei tulisi missään tapauksessa vähätellä ja mitätöidä. Ongelmaksi tällöin helposti nousee mekaaninen kaikki tasan periaate, jossa ei oteta huomioon ihmisten yksilöllisiä edellytyksiä, ei esimerkiksi sitä tosi asiaa, että mieheltä auton huolto ja kunnossapito saattaa sujua jouhevammin kuin naiselta ja naisella taas saattaa olla kodinhoitoon liittyvät asiat paremmin hallinnassa. Asia voi olla myös päinvastoin. Olennaista olisi kuitenkin se, ettei isän ja lapsen yhdessäolotapaa pitäisi liiaksi kaavoittaa, sillä jokaiselle oma tapa kyllä löytyy.

Tietenkin toisenlainen mies oisin ilman lapsia. Se on niin kun selevä asia, mutta tuota niin, en missään tapauksessa lapsia olis kyllä pois antamassa. Kyllä oon ihan tyytyväinen tähän tilanteeseen mikä nyt on. Kyllä lapset on ihan mukavia ja jopa tarpeellisiakin yhteiseen elämään sen koettelemuksissa. Ne tuo kuitenkin jonkunlaista yhdentymistä siinä lisäksi, että tuota niin, avioliitto ehkä on kestävämpi, kun on lapsia. (Risto)

Mielenkiintoista oli huomata, että lapset nähtiin edellisen isän kommentissa eräänlaisina hyödykkeinä, jotka auttoivat pitämään avioliittoa koossa koettelemusten aikoina. Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että jos on perheitä, joita pidetään koossa lasten tähden, on myös perheitä, joissa lapset pitävät avioliittoa koossa. Kuitenkin on huomattava, että avioliitossa puoliset tarvitsevat toisiaan ja toistensa tukea vanhemmaksi kasvamisessa ja lapsi tarvitsee molemmat vanhempansa, niin isän kuin äidinkin. Olisikin muistettava, että jokaisen perheenjäsenen hyvinvointi edistää toistenkin elämänlaatua.

...Kaikki luulivat, että pidin yhteisiä päiviäni lasten kanssa kaikkein suurimmoisimpana ja antoisimpana asiana mitä olin ikinä kokenut. Ainakin se oli työläintä mitä olin ikinä tehnyt, eikä mikään mahti saa minua muuttamaan mielipidettäni että pikkulapset ovat ikävyyttäviä. Tajusin kuitenkin, että lasten hankkiminen ja perheestä huolehtiminen on rankkaa hommaa, koska kaikki tavoittelemisen arvoinen on rankkaa. Viimeinkin olimme saavuttaneet liitossamme jonkinlaisen tasapainon, yhteisymmärryksen siitä että olimme samassa veneessä sekä toinen toistemme että lasten parhaaksi. Olimme luvanneet olla kaikessa rehellisiä toisillemme, luvanneet tehdä kaiken yksissä tuumin ja salaa sisimmässäni olin varsin tyytyväinen, että kaiken sen jälkeen, mitä olimme kokeneet, välillämme vallitsi nyt luottamus ja rehellisyys. (O'Farrel 2001, 363 – 364.)

3.8 Isä arjen pyörteissä

Tutkielmassa mukana olevat isät vaikuttivat tasa-arvoon pyrkivistä ajatuksistaan huolimatta melko perinteistä rooliajattelua edustavilta isiltä. Tämä johtui varmasti siitä, että miehet olivat keski-ikäisiä ja heidän oma isämallinsa oli usein edustanut vanhan ajan auktoriteetti-isää, perheen päätä, jota kaikki kunnioittivat. Monet isät näkivät oman roolinsa edelleen perheen päänä ja rajojen asettajana. Puheissaan he kuitenkin painottivat tasa-arvon merkitystä perhe-elämässä ja lasten kasvatuksessa. He olivat selvästi havainneet yhteiskunnallisella tasolla tapahtuneen tasa-arvoistumisen miehen ja naisen rooleissa. Jäin kuitenkin pohtimaan sitä, kuinka pitkälle nämä puheet todellisuudessa jäivät vain ajatusten tasolle saavuttamatta todellisuudessa koskaan käytäntöä.

Tasa-arvoistuminen ei välttämättä uhkaa äidin merkittävää asemaa ja roolia perhe-elämässä. Kehittyäkseen ja kasvaakseen tasapainoiseksi lapsi tarvitsee kuitenkin mo-

lempien vanhempiensa läheisyyttä ja välittämistä, jota haastattelemanani isät myös haastatteluihinsa erityisesti korostavat.

Tutkielma osoitti, että isyys toteutuu selkeästi biologisena, juridisena, sosiaalisena ja psykologisena. Keskeisimmäksi isyyden toteutumisen muodoksi nousee kuitenkin psykologinen isyys, kenet lapsi itse kokee isäkseen. Lapsen ja isän välinen kiintymyssuhde määrittää isyyden toteutumista ja sitä miten isä itse sen kokee yllättävänkin paljon. Isyys toteutuu arkielämän keskellä yhdessä olemisena, ohjauksena ja tekemisena. Eriytyisesti isät korostivat juuri tekemisen merkitystä keinona toteuttaa omaa isyyttään. Isyyden toteutuminen ei tarkoita lapsen halujen mukaan toimimista tai pelkästään rajojen asettamista, vaan se on monitahoinen vuorovaikutussuhde, jossa isän on laitettava itsensä likoon.

Isyyden toteutumisen tunnetta isällä ja samalla miehen hyvinvointia näytti lisäävän se, että mies, isä, koki tulevaisuuden hyväksytyksi omana itsenään. Ja joissakin parisuhteissa perinteiset sukupuoliroolit toimivat aivan hyvin. Perinteisen miehen ei siis nykyisinkään tarvitse olla kirosana. Useimmille isille näytti riittävän se, että hän pystyi hoitamaan työnsä hyvin ja joskus myös harrastamaan jotain haluamaansa asiaa. Isät eivät myöskään kokeneet enää hirveän paljon syyllisyyttä siitä, että ollessaan lastensa seurassa isä saattaa toisinaan olla väsynyt ja poissaoleva. Heille oli tärkeintä olla lapsensa kanssa fyysisesti läsnä. Kukaan haastattelemistani isistä ei edes maininnut sanaa laatuaika, joka kuvaa mielestäni sitä, että keski-ikäinen mies jo tietää ja tunnistaa elämän tietyt realiteetit ja reunaehdot ja hän pyrkii olemassa olevassa elämäntilanteessaan hoitamaan asiat riittävän hyvin.

Isyyden toteutumiseen vaikutti selvästi myös se, kuinka paljon aikaa isät viettivät lastensa kanssa. Ansiotyö nousi usean miehen puheissa tekijäksi, joka vähensi isän ja lasten yhdessä viettämisen ajan määrää ja vaikeutti siten myös isyyden toteutumista. Yllättävää oli se, että eräs erityisen paljon työtä tekevä yrittäjässä ei kuitenkaan haastattelussa tuonut esille sitä, että työ olisi millään tavalla ollut esteenä hänen täysimääräisen isyytensä toteutumiselle. Pohdinkin sitä, johtuiko tämä ehkä kyseisen isän omassa lapsuudessaan saamasta mallista; isästä, joka teki paljon töitä ja oli pitkiäkin aikoja työmatkoilla. Haastattelemanani isä saattoi kokea, että hänen nykyiset, päivän tai kaksi kestävät poissaolonsa eivät vaikuttaisi hänen lastensa kokemukseen isän saatavilla olosta.

Pohdittavaksi jää kuinka paljon työtä voi tehdä, että se pysyy ns. normaalin rajoissa. Hellsten (1995, 95) kuvaa kirjassaan työnarkomaniia eräänlaisen läheisriippuvuuden muotona. Tällöin ihminen elää jonkin hyvin voimakkaan ilmiön läheisyydessä eikä kykene käsittelemään tätä ilmiötä persoonallisuudessaan vaan sopeutuu sen olemassaoloon. Työ on miehelle usein hyvin merkittävä asia, jota hän tarvitsee pystyäkseen toteuttamaan sekä itseään että isyyttään. Perinteisesti miehen harteilla lepää vastuu koko perheen toimeentulosta, joka ajaa miehen tekemään työtä ja joskus se saattaa mennä jopa liiallisuuksiin.

Näyttäisi siltä, että mies tarvitsee kodin ulkopuolisen ansiotyön, jotta hän pystyisi toteuttamaan tasapainoista ja miestä itseään tyydyttävää isyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että isä saattaa kokea alitajuisesti huonommuutta ja riittämättömyyttä, jos hän joutuu työttömyyden tai muun syyn takia pois työelämästä. Tällöin isyys olisi eräänlaista puoliisyyttä. Voidaanko siis tehdä se johtopäätös, että säännöllinen työelämä kodin ulkopuolella toimii isälle isyyden ja perheen pään roolin perustana. Kun isä kokee voivansa kantaa vastuunsa perheestä työelämän turvin, samalla se vahvistaa miehen omaa kokemusta pärjäävästä, omilla toimeen tulevasta miehestä, joka on näin myös vastuuntuntoinen ja lapsistaan huolehtiva isä.

3.9 Koti-isät ovat harvinaisia

Koti-isyyks on noussut vanhemmuudesta puhuttaessa suureen arvoonsa. Useassa perheessä se on silti edelleen mahdoton ajatus. Vaikka isät haluaisivatkin hoitaa lapsiaan enemmän, huolettaa ajatus kireämmästä taloudesta useampia perheitä. Monet perheen isät ansaitsevat enemmän kuin äidit, joiden on luontevampi jäädä kotiin hoitamaan perheen lapsia.

Rahasta ei kuitenkaan kaikki ole kiinni. Elättäjänrooli elää edelleen vahvasti miehissä. Ympäristön asenteet vaikuttavat pitkälti siihen, miten arvostettuna ja hyväksyttävänä mies näkee koti-isyyden. Todelliseen ajattelutapojen muuttamiseen on vielä pitkä tie.

Stakesin tutkimuksen mukaan vuonna 2000 yli 1200 isää nosti Kelalta vanhempainrahaa, jota maksetaan äitiysloman jälkeen (Ronkainen & Rokka 2001, 49; Huttunen 2001, 197-198).

Todellisuudessa koti-isyys on vielä usein lyhytaikaista. Kun lapsi on alle vuoden, isät voivat hoitaa lasta kotona muutaman kuukauden ajan. Koska tämä kuitenkin lyhentää äidin vanhempainlomaa, ovat isät tyytyneet yleensä lyhyeen, parin viikon mittaiseen isyyysvapaaseen. (Ronkainen & Rokka 2001, 49; Huttunen 2001, 196-197.)

Muissa pohjoismaissa koti-isäjärjestely on huomattavasti edellä Suomea. Islannissa, Ruotsissa ja Norjassa on voimassa vanhempainvapaan isäkuukausi, jota äiti ei voi käyttää. Nämä isä-kuukaudet ovat olleet suosittuja esimerkiksi Norjassa. Näissä maissa myös vanhempainraha kannustaa isiä ja äitejä lasten kotihoitoon. Korvaus on keskimäärin 80 prosenttia kuukausipalkasta, kun se Suomessa on noin 66 prosenttia. (Huttunen 2001, 197-198.)

Työelämän vaatimukset mutkistavat entisestään miesten valintaa jäädä kotiin muutamiksi kuukausiksi. Pienten lasten vanhemmat tekevät paljon ylitöitä. Työ on yleensä projektiluontoista, joka vaatii sitoutumista. Isät ovat usein vielä kunnianhimoisia ja uraputkessa, minkä vuoksi työpaikalta on vaikea irtautua, jos muutkin työntekijät ovat myöhään töissä. Tällaisessa tilanteessa päiväkotia saattaa olla pelastava oljenkorsi isälle, jota uhkaa ylipitkä työpäivä. Jos äiti ei voi hakea lasta päiväkodista, on isän noudettava hänet. Se on hyvä syy lähteä töistä ajoissa pois. Päiväkotia ja lapsen kanssa illalla touhuaminen toimivat monen perheen pelastusrenkaana, sillä muutoin ylityöt ja mielessä pyörivät työasiat voivat aiheuttaa uupumusta ja kohtuutonta stressiä.

Äidin työ on usein tärkeässä asemassa, kun perhe miettii lastenhoitoratkaisuja. Jos äiti on asiantuntijana korvaamaton työpaikalla tai hän haluaa muuten mielellään palata työpaikalle, voi isä jäädä kotiin lapsen kanssa. Tanskalaistutkimuksen mukaan pidemmälle vanhempainvapaalle jäävät muita isiä yleisimmin naisvaltaisissa hoito- ja kasvatusalan ammateissa työskentelevät miehet. Vähemmän koulutetut, työntekijäasemassa olevat isät ovat usein mieluummin kotona hoitamassa sairastunutta lasta kuin töissä, sillä heidän työnsä ei välttämättä anna samanlaista tyydytystä kuin luova, etenemismahdollisuuksia tarjoava työ. (Pakkanen 2002, 15-16.)

Miten koti-isyys sitten saataisiin tulevaisuudessa houkuttelevammaksi? Pelkästään raha ei voi olla syynä. Tulevaisuudessa ei lainkaan voi olla varmaa, että miehet tienaisivat ryhmänä enemmän kuin naiset. Naisten koulutustaso on varsinkin nuorissa ikäluokissa korkeampi kuin miesten. Palkkasyrjintä voi kuitenkin jarruttaa muutoksia, koska sen juuret ovat syvällä yhteiskunnassa. Miehillä maksetaan edelleen samasta työstä suurempaa palkkaa kuin naiselle. Kun naiset saavat koulutuksen myötä yhä haastavampia ja vastuullisempia työtehtäviä, on isillä enemmän tilausta lastenhoidossa. Myös julkisella keskustelulla vanhemmuudesta, äitiydestä ja isyydestä on suuri merkitys sille, miten mahdollisena miehet näkevät vanhempainvapaat. Erittäin suuri rooli on myös sillä miten yhteiskunta jatkossa tukee lapsien kotihoitoa.

4 ISÄT ARVIOIJINA

*Äiti repun mulle täytti, isä ilmansuunnat näytti.
(Eppu Normaali)*

Tämä tutkielma käsittelee isyyttä ja erityisesti tämän hetken tavallisten keski-ikäisten isien ajatuksia ja kokemuksia heidän omasta isyydestään. Tutkielma on rajattu koskemaan erityisesti keski-ikäisiä isiä. Tällä tarkoitan miehiä, jotka olivat haastattelujen tekemisen hetkellä iältään vähintään 45-vuotiaita ja joilla on kouluikäisiä tai sitä nuorempia lapsia. Keski-ikäisten miesten isyyttä tarkastellaan isien omien ajatusten pohjalta eli haastatteluissa kerätyn aineiston pohjalta. Erityisesti on keskitytty pohtimaan isyyden merkitystä niin isälle itselleen, lapselle, äidin näkökulmaa unohtamatta. Lisäksi tarkastellaan isän roolia perheessä ja isyyden toteutumista tavallisessa arkielämässä.

Tutkielman suuntaa antavana menetelmällisenä perustana toimii grounded theory-lähestymistapa, joka tarkoittaa aineistolähtöisesti suuntautunutta tutkimusta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimusote on sellainen, jossa päämääränä on rakentaa tutkittavaan ilmiökenttään luontevasti sopivaa teoriaa (Karila 1999, 120). Grounded theory sopii uudessa tilanteessa tapahtuvan toiminnan tutkimiseen, samoin kuin sellaisen toiminnan tutkimiseen, jossa ennalta arvaamattomien tekijöiden mahdollisuus on suuri. Glaser ja Strauss (1974) ovat grounded theoryn kehittämisestä alkaen painottaneet metodologiansa soveltuvuutta sellaiselle tutkimusalueelle, josta on vähän olemassa olevaa teoriaa. Tällöin tämä metodologia on erityisen sopiva sellaiselle tutkimusalueelle, josta ei ole riittävästi tietoa tai joihin halutaan tuoda uutta näkökulmaa.

Strauss ja Corbin (1990) hyväksyvät sen, että empiiriseen vaiheeseen valmistauduttaessa tutkija voi alustavan tutkimusongelman pohjalta tutustua olemassa olevaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Tutkija kuitenkin menee tietojenkeruuseen kentälle ilman varsinaista teoriaa ja tietojenkeruun on tapahduttava mahdollisimman avoimena. Käytännössä tutkijalla on mielessään tutkimuksen idea. Tutkielman luotettavuuden yhtenä näkökantana on esitettävä se, miten hyvin tutkimus kuvastaa kohteenaan olevaa ilmiötä. Tutkielman edetessä tyydytyksekseni havaitsin haastatteluteemojen onnistuneisuuden,

sillä vähäpuheiset suomalaismiehetkin avautuivat purkamaan tuntojaan varsin avoimesti.

4.1 Isä on perinteinen

Isien merkitystä lastensa kasvuun ja kehitykseen ei ole aina otettu huomioon yhtä paljon kuin äitien. Äitien ja lasten välistä vuorovaikutusta on tutkittu viimeisten vuosikymmenien aikana hyvin paljon, mutta isät ovat olleet etäämpänä. Heidän merkityksensä lastensa elämässä on ollut lähinnä rahan ansaitseminen ja ulkoisen turvan antaminen. Tässä tutkielmassa keski-ikäisten isien haastatteluaineiston pohjalta nousevaa teoriaa rakentaessani oli yllättävää huomata, että jos isyyttä onkin tutkittu, tapahtuu se yleensä aina vertaamalla sitä naiseuteen ja äitiyteen; mies itsessään ei ole ollut itseisarvo. Tutkielmassani mukana olleet miehet kokivat oman isyytensä merkittävänä ja tärkeänä asiana ja selvää tämän perusteella on, että keski-ikäiset miehet ovat selkeästi lähempänä lapsiaan kuin heidän omat isänsä aikanaan. Vahvan auktoriteetti-isän rooli on muuttunut vastuuntuntoiseksi, lämpimäksi ja läheiseksi keskustelu- ja neuvottelusuhteeksi.

Vanhemmuutta ja kotien kasvatusta on pohdittu viime aikoina paljon julkisuudessa. Monet yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat heikentäneet perheen asemaa ja selvästi tiedetään ja tunnustetaan, että useat perheistä voivat huonosti. Keskusteluissa on tullut esille myös miehen ja isän rooli perheessä. Monesti jopa kaivataan vahvaa, vastuuntuntoista, isää. Hankalissa tilanteissa usein käykin niin, että menneeseen sijoitetaan kaikki se hyvä, jonka haluttaisiin olevan nykyisyydessäkin.

Uusi mies- ja isätutkimus on pyrkinyt etsimään uudenlaista, autoritaariselle ja etäiselle isälle vaihtoehtoisia isyyksiä. Omassa tutkielmassani keskeisiksi asioiksi nousivat keski-ikään ehtineiden miesten ajatukset lapsista ja perheestä. Oli selvää, että tämän ikäisten miesten kerronnassa oli huomattavissa jo elämäkokemuksen myötä tulleiden tyyneyden ja seesteisyyden mielikuvat. Useimmilla isillä oli haastatteluhetkellä takanaan kiivastahtiset työvuodet, jolloin oli pitänyt ponnistella niin työssä kuin perheenkin hyväksi.

Edellä mainitun kaltaiset ajatukset tulevat esiin myös ihmisen elämäkulkua tutkineen Daniel Levinsonin (1978) teoriassa miehen elämästä. Levinson (1978) luonnehtii keski-

iän alkua vaiheeksi, jossa miehen ominaisuudet jäsentyvät uudella tavalla. Siinä missä varhainen aikuisuus tuotti voiman, nopeuden, sitkeyden ja tuottavuuden ominaisuuksia, keski-ikäisenä aikuisuus on vuodenaika, jolloin kypsyvät viisaus, arvostelukyky, myötätunto, perspektiivin laajuus ja traaginen taju. (Dunderfelt 1996, 139-140.)

Vaikka keski-ikäinen mies ei ole vielä lähelläkään kuolemaansa eikä ruumiillinen rapistumisenkaan ole välttämättä vielä silmiinpistävää, mies voi kokea pienetkin muutokset uhkana ja muistutuksena edessä olevasta vanhenemisesta ja elämän rajallisuudesta. Tosin nuoruudessa koetut kiihkot ja intohimot, kyky vihaan ja moraaliseen tuomitsemiseen, itsevarmuuteen ja kunnianhimoon, eivät kokonaan katoa, vaan keski-ikäinen mies ei enää koe tällaisten tunteiden hallitsevan omaa elämäänsä siinä määrin kuin ehkä nuorempana.

Levisonin (1978) mukaan keski-ikäinen mies voi myös kieltää sen tosi asian, että elämän on muututtava ja näin hän menettää mahdollisuuden kehitykseen. Keski-ikäisen vuodet voivat tällöin muodostua vähittäisen tai nopean lamaannuksen ajaksi, vaiheeksi jolloin vieraannutaan itsestä ja maailmasta. Tällaista paikoilleen ”jäähdyttämistä” voidaan pitää jopa niin yleisenä, että sitä pidetään normaalina keski-ikäisen tunnuspiirteenä (Dunderfelt 1996, 142-143). Levinsonin (1978) mukaan se, että vaikka pysähtyneisyys tässä vaiheessa olisikin tilastollisesti yleistä, niin kehityksellisesti se ei ole normaalia.

Lamaantumisen vastakohtana on keski-ikään liittyvä generatiivisuuden kokemus. Generatiivisuuden käsite sisältyy alun perin Eriksonin (1963) psykososiaaliseen kehitysteoriaan, jossa sillä tarkoitetaan huolta seuraavan sukupolven ohjauksesta. Tätä käsitettä on alettu viime vuosina käyttää isätutkimuksessakin. Sen on katsottu ilmenevän sitoutumisena lapsen hoitoon, kasvatukseen ja huolenpitoon.

Keskeistä on se, että isän ja lasten välinen suhde on isyyden ydintä. Isyys määrittyy myös sukupuolten, isän ja äidin, välisissä neuvotteluissa. Aiemmin isät ansaitsivat auktoriteettiasemansa ja miehisen identiteettinsä olemalla perheidensä ainoita elättäjiä. Naisten siirryttyä palkkatyöhön perheissä ei jäänyt tilaa enää vain yhdelle perheenpäälle. Isän rooliin alettiin kohdistaa uusia vaatimuksia ja samalla alettiin kysellä perustaa sukupuolisille vastuun- ja vallanjaoille perheessä. Jos nainen ansaitsee rahaa siinä missä mieskin ja kantaa tämän lisäksi vastuun lasten- ja kodinhoidosta, millä perusteella sil-

loin mies olisi vielä vanhan ajan auktoriteetti ja patriarkaalinen isä. Mihin silloin miestä oikeastaan perheessä tarvitaan? Tällaisia ajatuksia herätti Matti Kortteinenkin lähiötutkimuksessaan 1982. (Kortteinen 1982, 182.)

Viime vuosina on alettu korostaa sitä, että miehen maskuliinisuutta pitäisi tarkastella ennen kaikkea historiattomana ja muuttumattomana ilmiönä. Miehestä puhuttaessa tulisi tunnistaa ja tunnustaa maskuliinisuuden moninaisuus. Tärkeää on myös huomata, että kulttuuristen muutosten ohella myös ihmisen elämänvaihe vaikuttaa siihen, miten mies kuvaa omaa isyyttään. Levinsonin (1978) mukaan vastuullinen suhtautuminen lapsiin kypsyy usein vasta kiivastahtisten työvuosien aikana ja niiden jälkeen. Viimeistään tällöin mies voi löytää seesteisyyden ja tasapainon itsensä ja yhteiskunnan tarpeiden välille. Kun kunnianhimo ja halu päästä elämässä eteenpäin eivät enää ohjaa miestä niin paljon kuin aikaisemmin, hän on valmiimpi liittymään toisiin ihmisiin, suhtautumaan aiempaa vastuullisemmin jälkipolviin sekä olemaan lapsille ja nuorille kannustava ja tukeva miehen malli. Oikeastaan paradoksaalista ihmisen elämässä onkin se, että useimmiten isäksi tullaan juuri silloin kun nuorimies on lähtenyt pois kotoa työmarkkinoille omaa elämää ja uraa luomaan. Silloin kun nuorten aikuisten elämä vaatii kaikilla tasoilla eniten, myös silloin useimmiten perustetaan perheet!

Vaikka naisten asema yhteiskunnassa on monella tapaa muuttunut viime vuosien aikana, vaikuttaa silti siltä, että juuri vanhemmuuden osalta muutos on kohdistunut kaikkein selvimmin juuri miehiin. Kun aikaisemmin isät olivat pääsääntöisesti melko kaukana lasten ja naisten arkielämästä, alkavat tämän päivän isät olla jo selvemmin sitoutuneita isyyteensä ja kotiin muutenkin kuin vain perheen elättäjinä. Myös isien suhde lapsiin on aikaisempaa tasavertaisempi ja läheisempi. Miehet myös jakavat kodinhoitoon liittyviä vastuita ja töitä puolisoidensa kanssa ja vähintäänkin he omien sanojensa mukaan ”auttelevat” puolisoitaan.

Muutosta on siis tapahtunut ja tapahtuu koko ajan. Voidaan jo sanoa, että niin isä kuin äiti ottavat nykyään kasvatusvastuun lapsistaan. Tässä tehtävässä vanhemmat toimivat osittain samalla tavoin, mutta sukupuolensa mukaan myös osittain hyvinkin eritavoin. Isän keskeinen merkitys korostuu lapsen kehityksessä tämän ollessa eriytymis- ja irtautumisvaiheessa. Isä auttaa lasta irtautumaan turvallisesta äidin sylistä ja ottamaan vähi-

tellen maailman haltuunsa. Isä toteuttaa isyyttään erityisesti tekemällä asioita lasten kanssa.

Yhteiskunnan ja samalla naisen roolin voimakas muuttuminen heijastelee muutoksia myös miehen rooliin isänä. Naisten ja äitien ollessa mukana työelämässä, ei isä voi odottaa naisen huolehtivan yksin kodista ja perheestä. Isien on ollut pakko lähestyä lastensa maailmaa, otettava vastuuta heidän elämästään vaipan vaihdosta alkaen. Vaimon palkkatyöläistyminen saa aikaan voimakkaita taloudellisia ja sosiaalisia paineita. Toisaalta nämä paineet murentavat miehen ja isän perinteistä asemaa ja toisaalta ne pakottavat miestä eräällä tavalla pehmenemään. Tällainen mies ei tarvitse enää yksinomaan perheen ulkopuolista ansiotyötä voidakseen kokea itsensä eheäksi mieheksi ja isäksi. ”Pehmeä mies” saa kotitöistä ja lastenhoidosta elämälleen henkilökohtaisesti merkityksellistä sisältöä ja hän osaa ilmaista tunteitaan sekä sanoin että teoin.

Kortteisen (1982, 195-196) mukaan miehen pehmeneminen ei siis ole yhteiskunnallisesti välttämätöntä vain vaimon, lasten ja perheen kannalta vaan juuri miehen itsensä kannalta. Kun mies pehmenee, hän löytää oman asemansa ja paikkansa tunnesuhteiden varaan rakentuneessa perheessä. Koska miehekkyyttä ja naisellisuutta koskevat normit ovat erittäin syvällä sekä ympäröivän kulttuurin että persoonallisuuden rakenteissa, muutokset tapahtuvat hyvin hitaasti miehen pehmenemisessä sekä miehen ja naisen rooleissa. Vaikka mies pehmenee, olisi hänen kuitenkin tärkeä säilyttää myös miehisyyden ja samalla isyyden olennaiset piirteet. Näitä ovat mm. vahvuus ja voima, joiden suojissa lapsen minuus voi rauhassa muotoutua. Tämä herättää kysymyksen, kohdistetaanko mieheen liian kovat ja ristiriitaiset vaatimukset yhteiskunnan ja myöskin nykyaikaisen naisen taholta.

Tutkielmani sai minut pohtimaan sitä, että löytävätkö miehet paikkaansa kotona. Odotavatko naiset ja äidit miehiltään sitä, että miesten on jatkuvalla tekemisellä tai tekevinään olemisella lunastettava paikkansa perheessä tullakseen siten hyväksytyksi miehenä ja viime kädessä isänä. Tätä ajatusta tukee haastattelemini miesten kokemus siitä, että heidän pitää tehdä paljon asioita lastensa kanssa ollakseen hyviä isiä.

Tutkimusprosessin edetessä ja aineistoa työstäessäni koin hyvin selvästi sen, että naisen tulisi antaa enemmän positiivista ja kannustavaa palautetta miehelleen siitä, että mies

tekee asioita kotona ja onnistuu tekemisissään hyvin. Naisen ei tarvitse olla uhrautuva yliäiti, vaan aviopuolisossa saattaakin olla vastaus myös vaimon ongelmaan. Naiset osaavat ehkä luonnostaan miehiä paremmin sovittaa yhteen perheen ja työn. miehille tilanne on uusi, eikä miestä ole kasvatettu selviytymään lastenhoidosta, taloustöistä ja mahdollisista parisuhteen ongelmista. Miehillä on usein myös huonommat kyvyt puhua tunteistaan kuin naisilla, joita usein on ohjattu siihen jo lapsena.

Tutkielmani tulokset antoivat minulle kuvan siitä, että keski-ikäiset miehet kokevat hyvän elämän edellytyksiä luovan sen, että miehen elämän eri osa-alueet ruokkivat toinen toistaan ja ovat tasapainossa keskenään: työ, parisuhde, vanhemmuus ja yksilöllisyys miehenä. Kenenkään ei pitäisi rakentaa elämänonneaan vain yhden pylvään varaan. Haasteet ja vaatimukset vaihtelevat eri elämänvaiheissa, erilaisissa perheissä ja töissä. Niitä voisi ehkä silloin tällöin kirjata ylös puolison kanssa ja pohtia yhdessä, missä nyt mennään ja mikä meidän perheellemme on nyt tärkeää.

Työelämän pitäisi sopeutua miehen elämäntilanteisiin. Lapsettomalla ja perheettömällä työ voi olla ykkösasia elämässä, mutta sitä ei tulisi vaatia pienten lasten vanhemmilta. Vain mies itse on vastuussa ajankäytöstään. Jos vapaa-aika perheen kanssa on miehelle tärkeää, niin se ehkä antaa uskallusta kieltäytyä esimerkiksi jatkuvista ylitöistä. Elämänlaatua parantaa se, että ihminen osaa asettaa rajoja; tämän ajan annan työlle ja tämän annan perheelle.

Selvää on, että työ voi tyydyttää miehen joukkoon kuulumisen tarpeita, mutta monella miehellä on tarve toimia ryhmässä, porukassa, myös kodin ja työn ulkopuolella. Monet harrastukset, seurat ja yhteiskunnallinen osallistuminen antavat kaivattua yhteisöllisyyttä. Erilaiset harrastusryhmät ja kaverit vahvistavat mieheyttä, antavat sisältöä ja laatua työn ja perheen lisäksi.

Tärkeä on kuitenkin muistaa, että miesten ongelmat eivät ole aina naisten vika, eikä naisilta voi vaatia terapeutin taitoja. Miehet voisivat miettiä ratkaisujaan myös omissa ryhmissään, miesporukoissaan. On miehen etu, että hän oppii nauttimaan kotitöistä ja lastenhoidosta. Samalla naisen tulisi rohkaista miestä olemaan mies ja isä ja ottamaan rohkeasti oman paikkansa perheessä ja yhteisessä elämässä. Perinteiset sukupuoliroolit eivät välttämättä ole huono ja vastustettava asia, vaan jokaisen perheen olisi löydettävä

oma, juuri heidän perheelleen hyvä ja sopiva tapa hoitaa kodin asiat siten, että jokaisen perheen jäsenen olisi hyvä olla. Tämä puolestaan vahvistaa miehen kokemusta omasta isyydestään ja antaa voimaa toteuttaa isänä olemista entistä monipuolisemmalla ja syvällisemmällä tavalla.

Tärkeätä on rakastaa sitä perhettä, koska se perhe on kaiken tään elämän voimavara. Mitä paremmin sulla perheen kans menee ja mitä läheisemmät suhteet sulla on siälä, sitä paremmin sä pystyt tekemään töitä ja muita asioota, mutta enempi tärkeätä on se, miten sä käyttäydyt niitä lapsia kohtaan ja miten sä luot, millaisen pohjan sä niille luot. Niin, se on enempi kuin panna rahaa pankkiin, mutta sen sä pystyt antamahan, että sä luot niille turvallisen ja rakastavan kodin. (Jukka)

4.2 Katse tulevaan

Tutkielmani aineistosta nousevien keski-ikäisten isien kokemukset ja ajatukset heidän omasta isyydestään näyttäytyivät tässä tutkielmassa suhteellisen tasapainoisina. Käsittelemäni tutkimusongelmat ja niistä nousevat haastatteluteemat eivät korostaneet eivätkä tuoneet esiin varsinaisesti suuria ongelmia, niin perhe-elämässä ja isyyden roolissa kuin sen toteutumisessakaan. Avioerot ja uusperheen monimuotoisuus ja siitä nousevat pohdinnat näyttäytyivät silti tässäkin tutkielmassa. Se luo omalta osaltaan kuvaa yhteiskunnan perherakenteen muuttumisesta. Perheitä on niin monenlaisia kuin on ihmisiäkin. Muodonmuutoksistaan huolimatta instituutiona perhe siis jatkaa olemassaoloaan ja perheellistyminen on edelleen suosiossa (Huttunen 2001, 36). Kuitenkin joidenkin näkemysten mukaan perheen ja perhearvojen säilyminen modernissa elämässä peittäisi alleen isyyden tuuliajolla olon. Tästä kertoo esimerkiksi se, että varsinkin avioerossa, yksinhuoltajaperheissä ja uusperheissä juuri isä näyttäisi olevan se perheenjäsen, jonka perhe-elämä muuttuu entiseen verrattuna kaikkein eniten.

Ja kuitenkin, aivan liian usein unohdamme, että myös miehellä, isällä, on tunteet, joskus jopa herkemmät kuin naisilla. Miehen on usein vain vaikeampi ilmaista itseään niin verbaalisesti kuin nainen tekee. Miesten puhumattomuudella on syvä juuret, mikä tekee asian käsittelemisen vaikeaksi. Ne tuskin ovat vain omassa lapsuudessa, vaan ehkä jopa sukupolvien saatossa, vuosisataisessa miehisessä perinteessä. Onneksi lapset osaavat jo paremmin puhumisen taidon. Jopa monet pojat, vaikka isät eivät olisi opettaneet. Onko

ehkä ympäristötekijöillä osuutta tähänkin asiaan vai onko kenties puhumisen kulttuuri muuttunut niin, että nykyään jo kannustetaan miehiäkin avoimeen tunteiden ilmaisemiseen. (Junkkaala 2000, 15-16) Kuitenkin hyvin mielenkiintoista oli se, että kun tämän tutkielman haastattelussa pyysin miehiä kertomaan kokemuksiaan isyydestään, ei minun tarvinnut kahta kertaa pyytää, sillä niin intensiivisesti ja osa jopa liikuttuneena halusi kertoa omia ajatuksiaan isänä olemisesta.

Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa tehdä keski-ikäisten isien elämästä sellainen tutkimus, jossa olisi suuri joukko erilaisista yhteiskuntaluokista ja elämäntilanteista tulevia isiä. Silloin isyyden eri ilmenemismuodot eli biologinen, juridinen, psykologinen ja sosiaalinen korostuisivat vieläkin selkeämmin ja isyyden olemuksesta sekä sen ilmene- misestä ja toteutumisesta saisi entistä mielenkiintoisemman ja monitahoisemman kuvan.

Hyvin mielenkiintoista olisi myös tutkia pitkällä aikavälillä erityisesti miesten koti- isyyttä ja sen vaikutuksia yhteiskunnallisella tasolla asenteisiin, arvostuksiin ja miehen asemaan yhteiskunnassa yleensä. Usein todellisuudessa kotitöistä on vielä tasa-arvo kaukana. Vaikka mies osallistuu kotitöihin ahkerammin kuin aikaisemmin, monissa perheissä työt jaetaan silti perinteisen mallin mukaan. Nainen siivoaa ja ruokkii, mies huoltaa ja rakentaa. Voisiko muutosta todella tapahtua. Tästä asiasta käydään jo monella taholla aktiivista keskustelua ja aika näyttää onko siinä tapahtuvat muutokset todellisia vai vain kosmeettisia yrityksiä yhteiskunnan taholta edistää näennäistä tasa-arvoa miesten ja naisten välillä.

Jäänkin miettimään mitä tapahtuisi, jos vanhempainloma jaettaisiin isän ja äidin kesken yhtä pitkiin jaksoihin. Olisiko mies, isä, silloin työelämässä ja työnantajien silmissä yhtä ”arvaamaton” kuin nainenkin. Tämä tilanne asettaisi työnantajat ehkä uudenlaiseen tilanteeseen ja voitaisiin ehkä puhua jo todellisemmasta miehen ja naisen välisestä tasa- arvosta.

LÄHTEET

- Ahokallio, T. 1997. Minun isäni. Pikkuväki. Varhaiskasvattajien lehti. 5/97.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Bertaux, D. & Delcroic, C. 1992. Where have all the daddies gone?
Teoksessa U. Björnberg (ed.) European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 181-196.
- Björnberg, U. 1992 a. Parenting in transition: An introduction and summary.
Teoksessa U. Björnberg (ed.) European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1-29.
- Bly, R. 1992. Rautahannu. Matka miehuuteen. Helsinki: WSOY.
- De Rita, T. 1998. Isä on nyt meidän kokonaan. Kotivinkki. 11/98.
- Dunderfelt, T. 1996. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.
- Erikson, E.H. 1963. Childhood and society (2nd edition). New York: Norton.
- Esko, M. 1984. Mies ja isyys. Perheen kehitysvaiheet ja isän muuttuva rooli. Helsinki: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Furman, E. 1998. Auta lasta kasvamaan. Helsinki: Yliopistopaino.

Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: Perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY.

Glaser, B. & Strauss, A. 1974. The Discovery of Grounded Theory; Strategies for Qualitative Research. Sixth printing. Chigago: Aldine Publishing Company.

Hellsten, T. 1995. Virtahepo olohuoneessa. Läheisriippuvuus ja sisäisen lapsen kohtaaminen. 17. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu.
Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. 3.-4. painos.
Helsinki: Kirjayhtymä.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala, T. (toim.) 1996. Miehenkuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa.
Helsinki: Gaudeamus.

Huttunen, J. (toim.) 1992. Poika, poika! Näkökulmia pojan kasvuun ja kehitykseen.
Helsinki: Yleisradio.

Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus: Isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY

Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi?
Teoksessa L. Laurinen (toim.): Koti kasvattajana, elämä opettajana.
Jyväskylä: Atena, 36-66.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Junkkaala, E. 2000. Mitä mies! Helsinki: Uusi Tie.

Juntumaa, R. 1989. Miehen rakkauselämä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Juntunen, J. & Krats, S. 1997. Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylän Yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 6.

Karila, K. 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Oy Edita Ab.

Karila, K. 1999. Aineistolähtöinen tutkimus välineenä varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden ymmärtämiseen. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinon, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.

Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Joensuu: Yliopistopaino. Nro 39.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68-84.

Kortteinen, M. 1982. Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.

Kuronen, M. J. 1995. Willin miehen teologia. Helsinki: LK-KIRJAT.

Levinson, D.J. 1987. The seasons of a man's life. New York: Knopf.

Lincoln, Y. & Guba, E. 1985. Naturalistic inquiry. Beverly Hills: Sage.

Lipponen neuvoi taas Blairia lastenhoidossa. Iltasanomat 1.12.2000.

Manninen, V. 1991. Pojan polku, isän tie. Psykoanalyttisia tutkielmia pojan kasvusta, isän merkityksestä ja miehen tavoitteista. Helsinki: Kirjayhtymä.

Manninen, V. 1993. Tyydytys ja tyytymys. Psykoanalyttisia esseitä ideaaleista ja todellisuudesta. Helsinki: Kirjayhtymä.

Nieminen, J. 1995. (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa. Pohdintoja kasvatuksen tutkimisen lähtökohdista. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja B: N:o 13.

O'Farrel, J. 2001. Parasta miehelle. Helsinki: Otava.

Pakkanen, I. 2002. Essumies on naisen todellinen rakastaja. Keski-suomalainen 21.6.2002.

Palonen, K. 1988. Tekstistä politiikkaan. Johdatus tulkintataitoon. Tampere: Vastapaino.

Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisenä tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Suomen fenomenologinen instituutti.

Pulma, P. 1987. Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Teoksessa P. Pulma & O. Turpeinen (toim.) Suomen lastensuojelun historia. Lastensuojelun keskusliitto.

Päätaalo, K. 1998. Pölhökanto Iijoen törmässä. Helsinki: Gummerus.

Rauhala, L. 1983. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Jyväskylä: Gaudeamus.

Reponen, P. 1973. Apinamies.
<http://www.yle.fi/äänilevystö/firs2/html/apikappa.htm.#Apinamies.ColeReponen>.

Ronkainen, P. & Rokka, M. 2001. Kun isä jää kotiin. *Me Naiset*. 39/01

Rönkä, T. 1999. Lapsi toivoo vanhemmilta yhdessäoloa. Lapsesta ehdoitta välittävää sitoutumista ja huolehtimista. *Aamulehti*. 1.2.1999.

Seppänen, J. 2000. Ensimmäinen sana on isä. Helsinki: Otava.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.

Sommer, D. 1986. Kun isä on kotona. Isän roolista, isistä ja pikkulapsista. Helsinki: WSOY.

Strauss, A. & Corbin, J. 1990. Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques. Newbury Park: SAGE Publications.

Syrjälä, L. & Ahonen, S. & Syrjäläinen, & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tervo, J. 2000. Kallellaan. Isän päiväkirja. Helsinki: WSOY.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

LIITTEET

ISYYTTÄ KOSKEVAN HAASTATTELUN TEEMAT

1. Siviilisääty: naimisissa, naimaton, avoliitossa, eronnut
2. Syntymävuosi
3. Isyyden merkitykset
 - Isyyden merkitys isälle itselleen ja hänen miehisyydelleen
 - Isyyden merkitys lapselle
 - Isyyden merkitys äidin näkökulmasta
4. Isyyden rooli
5. Isyyden toteutuminen